

Lei 4,60

Editura Didactică și Pedagogică – București, 1986

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMINTULUI

Gramatică și compunere

Manual pentru clasa a IV-a

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMINTULUI

Constanța Iliescu
Silvia Nichita

Victoria Petrescu
Stela Popescu

Gramatică și compunere

Manual pentru clasa a IV-a

Editura Didactică și Pedagogică
București

Manualul a fost revizuit în anul 1981 în conformitate cu programa școlară a Ministerului Educației și Învățămîntului, aprobată cu nr. 41499/80.

Manualul a fost discutat în colective de învățători din județele: Buzău, Constanța, Mehedinți, Satu Mare, Teleorman, Vaslui și din municipiul Pitești.

Referenți: Vasile Tănase
Petre Tudor
Gheorghe Lungu
Vasile Molan

Notă.

Toate exercițiile se vor efectua numai pe maculatoare și pe caietele de teme.

Redactor: Sena Stănescu
Tehnoredactor: Vergilia Rusu
Coperta: Octavia Țarălungă
Ilustrația: Daniela Voiculescu

Gramatică

Recapitularea cunoștințelor din clasa a III-a

1. Propoziția. Ortografia și punctuația

Amintiți-vă și răspundeți:

1. Ce se numește propoziție?
2. Cîte feluri de propoziții cunoașteți?
3. Ce se numește propoziție simplă? Dați exemple de propoziții simple; îmbogățiți-le cu alte cuvinte!
4. Cum se scrie primul cuvînt din propoziție?
5. Ce semne de punctuație se pot folosi la sfîrșit de propoziție? Cînd se folosește semnul întrebării? Dar semnul exclamării?
6. Ce semn se folosește pentru a arăta convorbirea dintre două persoane?
7. Cînd se folosește liniuța de unire?

Dictare pentru verificarea cunoștințelor

Numai ochii bunicului au rămas blînzi și mîngietori.
Cine trînti poarta? -

— Credeam că s-a umflat vîntul... O, bată-vă norocul, cocoșeii moșului!

Un băietan și o fetiță, roșii și bucălați, sărutară mîinile bunicului.

— Tată moșule, zise fetița, de ce zboară păsările?

— Fiindcă au aripi, răspuse bătrînul, sorbind-o din ochi.

— Păi, rațele n-au aripi? De ce nu zboară?

— Zboară, zise băiatul, dar pe jos.

Bătrînul cuprinse într-o mîină pe fată și în cealaltă pe băiat.

— O, voinicii moșului...

2. Părți de propoziție și părți de vorbire

1. Ce se numește subiect? Cu ce întrebare se află subiectul? Dați exemple!
2. Ce se numește predicat? Cu ce întrebări se află predicatul? Dați exemple!

Exercițiul 1 Citiți proverbele de mai jos și spuneți care sînt subiectele și predicatele.
Cu ce întrebări le-ați aflat?

*Buturuga mică răstoarnă carul mare.
Omul bun se cunoaște după fapte.*

1. Ce se numește substantiv?
2. De cîte feluri sînt substantivele?
3. Ce se numește substantiv propriu? Dar substantiv comun? Dați exemple!
4. Cum se scriu substantivele proprii? Dar substantivele comune?
5. Cîte numere au substantivele? Dați exemple!

Exercițiul 2. Citiți textul de mai jos și analizați oral felul și numărul substantivelor.

Astă-vară, eu, Victoraș și Ileana am plecat în crîng să culegem fragi. L-am luat cu noi și pe Azorel. Soarele dogorea tare. Iarba, prin livezi, crescuse pînă la brîu.

Într-un cireș, l-am văzut pe moș Ioniță, care culegea cireșe. El era ajutat de Marioara și Steluța, nepoțelele sale.

Ce arată adjectivul?

Exercițiul 3. Analizați oral adjectivele din textul următor, arătînd numărul lor și substantivul pe care îl determină.

Patria noastră are munți înalți, dealuri mănoase și cîmpii întinse.

Ape limpezi brăzdează pămîntul patriei.

Fabrici noi și uzine mari se construiesc pretutindeni.

Un popor harnic, priceput și viteaz realizează programul partidului.

Ce se numește verb?

Exercițiul 4. Găsiți verbele din textul de mai jos și spuneți dacă acțiunea este făcută de una sau mai multe persoane.

Două capre trec pe o punte. Una vine dintr-o parte și alta din cealaltă parte. N-au loc de trecere una pe lingă alta. Pornesc deodată. Se întilnesc pe punte. Se bat. Se lovesc și cad în apă.

Exercițiul 5. Analizați substantivele, adjectivele și verbele din strofa a treia a poeziei *Dacă toate acestea fi-vor învățate*, de Nicolae Labiș.

Exercițiul 6. Înlocuiți cuvintele următoare prin cuvinte cu înțeles contrar:

puternic, pace, curat, alb, a sosi, sus, greu, încet, înalt, ascultător, gălăgie, tristețe, mic, ieftin, a pierde, cald, luminos, afară, flămînd, înainte, la dreapta.

De exemplu: puternic — slab.

Exercițiul 7. Înlocuiți, în textul de mai jos, cuvintele scrise cursiv prin cuvinte cu înțeles contrar:

Pornisem spre autogară. *Din față* sufla un vînt puternic, care *mă împiedica* la mers. Tabăra noastră se afla *departe* de autogară. Drumul *urca*. Autobuzul se afla *în apropiere*.

Exercițiul 8. Pentru următoarele cuvinte găsiți altele cu înțeles apropiat:

timp, biruință, curaj, zăpadă, vuiet, sur, praf, șiret, a privi, veste, a se deștepta, a cotrobăi, a ochi, a mustra.

De exemplu: timp — vreme.

Exercițiul 9. După exemplul de mai jos, potriviți substantivelor din paranteză adjectivele date:

harnic (elevă, muncitor, doctori); drept (om, linie, drumuri); mare (bloc, școală, riuri); voios (pionier, fetiță, copii); roșu (mac, rochiță, steaguri).

De exemplu: elevă harnică; muncitor harnic; doctori harnici.

I. Propoziția. Părțile de propoziție

1. Părțile principale ale propoziției: subiectul și predicatul

Citiți propozițiile următoare și aflați, cu ajutorul întrebărilor, care sînt subiectele și predicatul.

1. Toamna a sosit.
2. Cad frunzele.
3. Marioara citește o carte de povești.
4. Cartea este interesantă.
5. „Bunica“ este o povestire a scriitorului Barbu Ștefănescu-Deavrancea.

Cînd rostim propoziția: *Toamna a sosit*, facem o comunicare despre *toamnă*. Această comunicare s-a făcut cu ajutorul predicatului *a sosit*.

Cînd rostim propoziția: *Cad frunzele*, facem de asemenea o comunicare despre *frunze*. Această comunicare s-a făcut cu ajutorul predicatului *cad*.

Comunicarea făcută cu ajutorul unui singur predicat se numește *propoziție*. Subiectul și predicatul se numesc *părți principale de propoziție*.

Din ce este alcătuită propoziția: *Toamna a sosit*? Cum se numește propoziția alcătuită numai din subiect și predicat?

Observații: 1. Propozițiile pot fi exprimate prin viu grai sau în scris.

2. Primul cuvînt din propoziție se scrie cu litera inițială mare.

3. La sfîrșitul propoziției se pot pune următoarele semne de punctuație:

- a) punct (.) — după propoziția care comunică ceva.
De exemplu: *Toamna a sosit*.

b) semnul întrebării (?) — după propoziția prin care se pune o întrebare.

De exemplu: *E interesantă cartea?*

c) semnul exclamării (!) — după propoziția prin care se arată o poruncă, un îndemn sau o stare sufletească (admirație, bucurie, tristețe).

De exemplu: *Ce frumoasă este cartea!*

Exercițiul 1. Puneți, în locul punctelor, substantivele potrivite și arătați rolul lor în propoziție:

.....a fost un poet mare.
.....tale sînt frumoase.
Pe stradă trec.....
La fereastră ciripește.....
Lîngă sobă.....toarce.
În fața blocului.....se joacă.

Exercițiul 2. Găsiți predicate pentru subiectele următoare:

Muncitorul (ce face?).....
Republica Socialistă România (ce este?).....
Pionierii (cum sînt?).....
Radu (ce este?).....
Școala (cum este?).....

Exercițiul 3. Alcătuiți propoziții folosind următoarele cuvinte de sprijin:

patria, partidul, șoimi, pionieri, școala, elevi.

Exercițiul 4. Scrieți și subliniați cu o linie propozițiile simple din textul de mai jos. Scrieți, în dreptul subiectelor și predicatelor, întrebările prin care le-ați aflat.

- a) Ziua scade. Noaptea crește. Frunzele îngălbenite cad.
b) Iarna vine. Vara trece. Acum pădurea e pustie.
c) Ninsoarea încetează. Norii fug. Doritul soare strălucește.
El dezmiardă oceanul de ninsoare.
De exemplu: *Ziua scade*. Ce scade? (ziua); ce se spune despre ziuă? (scade).

Exercițiul 5. Formați propoziții cu următoarele cuvinte de sprijin:

începe, se grăbesc, sună, intră, se așază, ascultă.

Exercițiul 6. Alcătuiți o compunere, folosind ilustrația de mai jos. Insemnați prescurtat subiectele și predicatetele.

S. P.

De exemplu: Copiii lucrează în grădină.

2. Subiectul exprimat prin substantiv

Exercițiul 1. Aflați subiectele din textul de mai jos și spuneți prin ce parte de vorbire sînt exprimate:

Elevii au organizat o șezătoare. Șezătoarea a fost închinată Zilei Armatei. Copiii au pregătit coruri și dansuri naționale. Părinții au aplaudat șezătoarea copiilor.

În propozițiile de mai sus, subiectele sînt exprimate prin *substantive (elevii, șezătoarea, copiii și părinții).*

Subiectul poate fi exprimat prin substantiv.

Exercițiul 2. Găsiți subiectele, arătați prin ce sînt exprimate și locul lor în propoziție:

Lizuca dădu un țipăt. Într-o diră de raze răsări o umbră, tupăind către scorbură. A apărut bursucul.

Patrocle se repezi la el. Imediat se auzi glasul cățelului.

— Patrocle! strigă fetița.

Exercițiul 3. Alcătuiți trei propoziții cu subiecte exprimate prin substantive. Puneți întrebările pentru aflarea subiectului:

De exemplu: Marioara scrie (cine?).

Exercițiul 4. Alcătuiți o compunere folosind cuvintele de sprijin date mai jos. Așezați subiectul la începutul propoziției:

zilele, vîntul, ploaia, oamenii, strugurii, merele, perele, nucile, nopțile.

Dictare

Bunica, în fiecare seară, spune o poveste nepoțelor. E aceeași poveste, foarte frumoasă poveste, povestea cu împăratul Măzărean. În fiecare seară, cei trei ținci, doi băieți și o fetiță, după ce se întorc de la masă, se cuibăresc în paturi și încep să se roage cu glasuri dulci și subțirele:

— Bunică, spune povestea!

Bătrîna întrebă cu prefăcută mirare:

— Care poveste?

— Povestea cu împăratul Măzărean.

— Of, nu v-am spus-o și-aseară?

— Ne-ai spus-o, dar noi am uitat-o, bunicuță. Spune-ne povestea cu împăratul Măzărean!

— V-am spus-o și alaltăseară și-n toate serile de cînd s-a făcut iarnă.

— Da, bunică, dar țare te rugăm, mai spune-ne-o o dată!

Exercițiul 5. Alcătuiți propoziții în care subiectul să fie la mijlocul propoziției:

Exemplu: Într-o dimineață, pionierii au plecat la munte.

Exercițiul 6. Alcătuiți propoziții în care subiectul să fie la sfârșitul lor:

Exemplu: A răsărit soarele.

Exercițiul 7. Alcătuiți propoziții în care subiectul să fie exprimat prin mai multe substantive:

Exemplu: Cocorii, rîndunelele și berzele au plecat în țările calde.

Exercițiul 8. Completați spațiile punctate cu subiectele potrivite:

.....meu mă ajută la lecții. În curtea școlii,
sădesc un brăduț. aduc apă cu gălețile. îi laudă
pentru hărnicia lor.

Exercițiul 9. Alăturați la fiecare cuvînt din coloana întii cuvîntul potrivit din coloana a doua și formați propoziții cu ele:

Cucul	fuge
Veverița	mormăie
Vrabia	fură
Iepurele	cîntă
Vulpea	ronțăie
Ursul	ciripește

Exercițiul 10. Găsiți șase subiecte din lecția *Un nume cu care ne mindrim* — *George Enescu* și alcătuiți propoziții.

Exercițiul 11. Puneți în locul întrebărilor subiectele potrivite:

După serbarea școlară, (*cine?*) se întorcea acasă. (*Cine?*) stătea în mijlocul prispei. (*Cine?*) se așeză alături. (*Cine?*) își povesteau întâmplări de la școală. Deodată, în tăcerea nopții țirii (*cine?*).

Exercițiul 12. Copiați textul următor și puneți semnele de punctuație potrivite:

A doua zi a sosit armata Soldații au împins oamenii la primărie

S-a arătat colonelul călare înconjurat de ofițeri

Să iasă în față a strigat colonelul toți acei care au luat parte la răscoală Nu s-aude

Ba s-aude domnule colonel a răspuns unchiu-meu Uțupăr iacă eu am început aci în sat răscoala A ieșit din rînduri

Și eu am luat parte la răscoală a spus mătușă-mea Uțupăr

Am fost și eu pe acolo a sărit cu gura Dița Mulțimea a înaintat L-au înconjurat oamenii pe alde Uțupăr

Se laudă ăștia domnule colonel

3. Predicatul exprimat prin verb

George Enescu *a compus* „Poema română“

Noi *vom asculta* mereu, cu drag, muzica marelui nostru compozitor.

George Enescu *a dus* mai departe, peste hotare, frumusețea cîntecului românesc.

Astăzi, compozițiile lui George Enescu *se cunosc* în lumea întreagă.

Analizați predicatul din propozițiile de mai sus și spuneți prin ce sînt exprimate.

Exercițiul 1. Aflați predicatul din textul de mai jos și spuneți prin ce sînt exprimate:

...Peste o săptămînă, tatăl îi cumpără o vioară adevărată. Așa a intrat vioara în viața lui George Enescu.

Jurjac „prindea“ orice melodie „după ureche“. El o cînta apoi admirabil. Curînd, învață notele de la un prieten al părinților săi. La cinci ani și jumătate compusese întia sa „operă“: „Pămîntul românesc“.

Predicatul exprimat prin verb arată ce face subiectul și răspunde la întrebarea *ce face?*

Exercițiul 2. Găsiți predicatul din ultimele trei strofe ale *Imnului de Stat*; spuneți cu ce întrebare le-ați găsit.

Exercițiul 3. Copiați textul următor și subliniați subiectele cu o linie, iar predicătele cu două linii.

Păsărelele s-au odihnit puțin. Au scos un strigăt. S-au ridicat deodată cu toatele. Cîteva din ele s-au despărțit pentru o clipă de stol. Au atins ușor streășina casei. Apoi s-au pierdut iarăși în mulțimea celorlalte. Puișorii copilașului își iau rămas bun de la el și de la cuibul lor de humă.

Stolul mai ocoli de vreo două ori iazul, apoi se înalță.

Alunecă încet spre asfințit.

Copilul privi lung stolul. Începu să plîngă cu mînușițele la ochi.

Exercițiul 4. Alcătuiți o scurtă compunere cu următoarele cuvinte de sprijin:

s-au dus, s-au întâlnit, se bucură, au întrebat, se află, i-a îndreptat, au cules, s-au înapoiat.

Exercițiul 5. Găsiți părțile principale de propoziție din proverbele de mai jos:

Prietenul adevărat la nevoie se cunoaște.

Vorba dulce mult aduce.

Vorba bătrînească mult prețuiește.

Exercițiul 6. Formați propoziții cu predicatul exprimat prin verbul „a fi” și următoarele cuvinte:

vesel, frumos, voinic, mare, mic, iscusit, deștept, îndemînic, puternic, curajos.

Exercițiul 7. Puneți în locul întrebărilor predicătele potrivite:

Ioana și Mioara (ce sînt?). Ele (ce fac?) împreună.

Amîdouă (cum sînt?) la învățătură.

Ioana (cum este?), și

Mioara (cum este?), și

Exercițiul 8. Alcătuiți o scurtă compunere cu următoarele cuvinte de sprijin:

este școlăriță, învață, ajută, sînt bune, frunțase și sportive, se pregătesc.

4. Predicatul exprimat prin verbul „a fi” însoțit de alte părți de vorbire

Exercițiu. Analizați predicătele din propozițiile de mai jos și spuneți prin ce sint exprimate:

a) Ștefan cel Mare era un domnitor vestit.

Emil Racoviță a fost un explorator al regiunilor polare.

b) Republica Socialistă România este bogată.

Valea Prahovei este pitorească.

De exemplu: Capitala țării noastre este frumoasă (cum este capitala? este frumoasă).

Partidul Comunist Român este conducătorul politic al patriei noastre (ce este Partidul Comunist Român? este conducătorul).

Predicatul exprimat prin verbul „a fi” însoțit de alte părți de vorbire arată ce este și cum este subiectul și răspunde la întrebările ce este? și cum este?

Exercițiul 1. Din textul de mai jos, arătați oral predicătele exprimate prin verbul „a fi” însoțit de alte părți de vorbire:

Timpul este frumos. Elevii clasei a IV-a se află în curte. Curtea școlii este mare și curată. Copiii se joacă cu mingea. Mingea este roșie cu bobite albe. Ștefan aruncă mingea lui Radu. Radu este sprinten. El prinde repede mingea.

Exercițiul 2. Scoateți predicătele din textul următor, arătați la ce întrebări răspund și prin ce sint exprimate.

Prislea era fiu de împărat.

El porni spre celălalt tărîm. Acolo întîlni o fată de împărat răpită de un zmeu. Ea era foarte frumoasă. Prislea luptă cu zmeul zi de vară pînă-n seară. Zmeul era puternic, dar pînă la urmă Prislea îl birui și eliberă fata din robie.

Exemplu: era fiu — predicat exprimat prin verbul *a fi* și substantivul *fiu*.

Exercițiul 3. Alcătuiți cinci propoziții în care să folosiți următoarele predicate:
am scris, vor scrie, sînteți bucuroși, sînt harnici, lucrează.

Exercițiul 4. Găsiți predicatele din fragmentul de mai jos și scrieți-le în caiete:

Văile munților se umpluseră toate cu zăpadă. Pădurea era pustie. Pe cărăriue, pornise o turmă de oi. Mergea încet.

În urma oițelor, venea tristă și cu ochii plîși o ciobăniță. Fața ciobăniței era albă, frumoasă și luminoasă.

Exercițiul 5. Găsiți subiectele și predicatele din textele de mai jos:

Meseria este brățară de aur.

Munca este izvor de bucurii.

Codru-i frate cu românul.

La noi, românii, întii se aud cîntecele și apoi răsare soarele.

Pionierii sînt harnici și disciplinați.

Părinții sînt mîndri, bucuroși și mulțumiți de copiii lor.

Exercițiul 6. Completați spațiile punctate cu predicatele potrivite:

O pînză mișcătoare de săgeți deasupra pămîntului.
Dar pînză mulți din oastea romană. Dar șiruri mari
mereu din pădure. Dacii arcurile și cu lăncile.
Întăriturile din toate părțile. Brațele într-o luptă
oarbă.

Exercițiul 7. Alăturați la fiecare cuvînt din coloana întii cuvîntul potrivit din coloana a doua și formați cu ele propoziții:

Șezătoarea	se lasă
Pionierii	strălucesc
Noaptea	arde
Stelele	răsună
Focul	povestesc
Pădurea	se apropie

Exercițiul 8. Recunoașteți predicatele din textul următor:

Brîndușele răsar, strălucesc și se usucă. Fapta bună rămîne.
Ea trece din generație în generație. Soldații noștri adormiți în
Tatra sînt pururi vii în memoria poporului prieten.

5. Acordul predicatului cu subiectul

*Găsiți subiectele și predicatele din propozițiile de mai jos și arătați prin ce sînt exprimate.

1. Marioara citește la geografie.

2. Elevii citesc împreună revista „Cutezătorii“.

3. Înainte păseau un bătrînel și o bătrînică.

4. O turturică, un grangur și o pupăză stau pe creanga unui copac.

5. Un gîndăcel, un fluture și o floare vestesc primăvara.

Rețineți: În exemplul 1, subiectul este exprimat printr-un substantiv, la numărul singular, iar predicatul este exprimat printr-un verb a cărui acțiune este săvîrșită de o singură persoană.

În exemplul 2, subiectul este exprimat printr-un substantiv la numărul plural, iar predicatul este exprimat printr-un verb a cărui acțiune este săvîrșită de mai multe persoane.

În exemplul 3 sînt două subiecte, legate prin cuvîntul *și*. În exemplele 4 și 5 sînt mai multe subiecte; ele s-au despărțit prin virgulă, iar ultimele s-au legat prin cuvîntul *și*.

Deci, în propozițiile cu mai multe subiecte predicatul este totdeauna la numărul plural.

Predicatul se acordă cu subiectul în număr.
Între subiect și predicat nu se pune virgulă.

Exercițiul 1. Arătați cum se face acordul între predicat și subiect în textele de mai jos.

Seara, caierul de lînă prindea culori vrăjite. Fusul sfirîia adormitor. Bunica istorisea năzdrăvaniile lui Nică. Vrăjit de minunata lume a basmelor lui Creangă, adormeam. Am pornit pe urmele pașilor marelui povestitor. Chipul bălai al lui Ionică trăiește în fiecare ungher. Îl vezi ieșind de după sobă, rizînd la soare.

Pe miriștea un iepuraș ciulește urechile
înfricoșat de duduital
Un greiere caută un culcuș pentru iarnă.

Exercițiul 3. În textul de mai jos subliniați atributele cu o linie, iar substantivele pe care le determină, cu două linii:

Moldova este un ținut de basm. Este o adevărată comoară a țării. Ea poartă o salbă de străvechi monumente cu neprețuite obiecte de artă. Fiecare din ele ne amintește de un trecut glorios. Mănăstirea Putna e zidită de Ștefan cel Mare.

De exemplu: Moldova este un ținut (ce fel de ținut?) de basm.

Exercițiul 4. Găsiți atribute potrivite pentru substantivele *pădure, munți, dealuri și câmpii*. Atributele să răspundă la întrebările: *care? ce fel de? ale cui? ai cui?* Cu substantivele și atributele găsite alcătuiți propoziții.

De exemplu: pentru substantivul *pădure*. Care pădure? — bătrână, deasă; ce fel de pădure? — de mesteceni, de stejari; a cui pădure? — a întreprinderii agricole de stat.

7. Atributul exprimat prin substantiv sau adjectiv

a) Pe bolta *cerului* și pe crestele *munților* se iviră deodată nori *de ploaie*.

b) Am feciori *frumoși* și *voinici* și mi-s dragi.

În textul a) atributele *cerului, munților, de ploaie* determină substantivele: *bolta, crestele, nori* (a cui boltă?, ale cui creste?, ce fel de nori?) și sint exprimate prin substantive.

În textul b) atributele *frumoși* și *voinici* determină substantivul *feciori* (ce fel de feciori?) și sint exprimate prin adjective.

Atributul poate fi exprimat prin substantiv sau adjectiv.

Exercițiul 1. Analizați oral atributele din textele de mai jos, arătând substantivele pe care le determină și întrebările cu care le-ați aflat:

- a) Din văzduh, cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă.
Soarele rotund și palid se prevede printre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători.
- b) Topitori vechi, topitori tineri, o singură familie unită...
O noapte albă în compania jerbelor de flăcări și de metal
topit, de unde oțelul reșițean va călători în zori spre
laminoarele uriașe.

Exercițiul 2. Copiați textul de mai jos și subliniați cu o linie atributele exprimate prin substantive și cu două linii atributele exprimate prin adjective:

Valurile înspumate ale Mării Negre se reped zgomotos peste țărmul românesc. Apele dulci ale Dunării se pierd înghițite de adâncurile mării. Sub ochii noștri se țese cel mai tânăr pământ al țării: Delta Dunării.

Exercițiul 3. Găsiți și analizați atributele din exemplele de mai jos:

Mihai Eminescu a scris cele mai frumoase poezii.
Nicolae Grigorescu a zugrăvit frumusețile patriei.
Constantin Brâncuși a dus faima țării peste hotare.

Exercițiul 4 Analizați cuvintele scrise cursiv și arătați ce rol au în propoziție.

- a) *Bradul* crește la munte. Crengile *bradului* sint mereu verzi.
Veverița ronțăie conuri *de brad*.
- b) *Școala* este nouă. În curtea *școlii* se află un teren de sport.
Cărțile de școală sint frumos ilustrate.

Exercițiul 5. Puneți în locul întrebărilor atributele potrivite:

În locul zilelor (*ce fel de?*) și (*ce fel de?*) au venit zile (*ce fel de?*) și (*ce fel de?*). A început să se rărească frunza (*a cui?*). Pe inserate se vedeau pîlcuri de (*ce fel de?*) și (*ce fel de?*). În tăcerea (*a cui?*) (*ce fel de?*) se auzeau strigătele (*ale cui?*).

Observații: a) Atributul nu se desparte prin virgulă de substantivul pe care îl determină.

b) Mai multe atribute se despart prin virgulă, dacă nu sînt legate prin cuvintele *și ori sau*.

De exemplu: O ploaie repede, deasă și binefăcătoare răcori cîmpia întinsă, prăfuită, arsă și uscată de vîntul fierbinte al verii.

Exercițiul 6. Alcătuiți o scurtă compunere folosind următoarele cuvinte ca atribute:

albă, rece, pufoasă, fericiți, voioși, înghețat, lucios, de zăpadă.

8. Recapitularea atributului

1. Ce se numește atribut?
2. Cu ce întrebări se poate afla atributul?
3. Ce fel de parte de propoziție este atributul?
4. Prin ce poate fi exprimat atributul? Dați exemple.
5. Ce știți despre punctuația atributului?

Exercițiul 1. Alcătuiți și scrieți propoziții cu diferite atribute, pe care să le subliniați cu o linie.

De exemplu: Se scutură din salcîmul *înalt* o ploaie de *miresme*.

Exercițiul 2. Scoateți în coloană subiectele, predicatele și atributele din fragmentul de mai jos și scrieți, în dreptul lor, prin ce părți de vorbire sînt exprimate:

- a) Școli albe, însorite și prietenoase au răsărit pe meleagurile patriei. Acolo, învățătorii dezleagă cu dragoste și pricepere tainele buchiilor.
- b) În pădurile mari și întunecoase întilnești gămușe de munte, cocoși sălbatici și porumbei cenușii. Scatiii gălăgioși, mierlele șuierătoare și privighetorile măiestre înveselesc pădurile.

De exemplu:

Școli (ce au răsărit?), subiect exprimat prin substantiv comun, numărul plural.

au răsărit (ce se spune despre școli?), predicat exprimat prin verb, la numărul plural.

albe — atribut exprimat prin adjectiv, are numărul substantivului *școli* pe care-l determină.

Exercițiul 3. Notați prescurtat subiectele (S.), predicatele (P.) și atributele (A.) din textele de mai jos:

- a) Pe ogoarele înfrățite ale țării răsună cîntecul biruitor al tractoarelor. Oamenii muncesc cu mare hărnicie pămîntul bogat al patriei. Măreața victorie a socialismului a umplut de bucurie inimile oamenilor muncii.
- b) Traian Vuia este un ilustru pionier al aviației mondiale.

Exercițiul 4. Copiați poezia: „Ce te legeni...” de Mihai Eminescu. Subliniați cuvintele și expresiile care v-au plăcut mai mult.

— Ce te legeni, codrule,	Bate vîntul dintr-o parte —
Fără ploaie, fără vînt,	Iarna-i ici, vara-i departe.
Cu crengile la pămînt?	Și de ce să nu mă plec,
— De ce nu m-aș legăna,	Dacă păsările trec!
Dacă trece vremea mea!	Peste vîrf de rămurele
Ziua scade, noaptea crește	Trec în stoluri rîndunele,
Și frunzișul mi-l rărește.	Ducînd gîndurile mele,
Bate vîntul frunza-n dungă —	Și norocul meu cu ele.
Cîntăreții mi-i alungă;	

(Mihai Eminescu — *Ce te legeni...*)

9. Complementul

- a) *Odată, vara...* pornesc *din casă*. Ajung *la moș Vasile*, fratele tatei cel mai mare.
- b) Baciul cobora *cu turma la vale*.
- c) Profesorul dădu *copiilor caietele*.
 - a) Părțile de propoziție: *odată, vara, din casă*, determină verbul *pornesc* (cînd pornesc? de unde pornesc?).
Partea de propoziție: *la moș Vasile* determină verbul *ajung* (unde ajung?).
 - b) Părțile de propoziție: *cu turma, la vale* determină verbul *cobora* (cu ce cobora? unde cobora?).

c) Părțile de propoziție: *copiilor și caietele* determină verbul *dădu* (cui *dădu*? ce *dădu*?)

Cuvintele: *odată, vara, din casă, la moș Vasile, cu turma, la vale, copiilor, caietele* determină verbe.

Aceste cuvinte se numesc *complemente* și sînt părți secundare de propoziție.

Deci, partea secundară de propoziție care determină un verb se numește *complement*. Complementul răspunde la întrebările: *pe cine? ce? unde? cum? cînd?* ș.a.

Exercițiul 1. Dați cinci exemple de propoziții în care să existe unul sau mai multe complemente.

Exercițiul 2. Analizați oral complementele din textul de mai jos:

- a) Ea își înfigea furca în brîu. Eu mă culcam pe spate. Lăsam alene capul în poala ei. De sus... se scutura o ploaie albastră.
b) Copilul intră în casă cu sfială. Stătu binișor pe pat. Privi atent biblioteca. Ochii i se măriseră de uimire.

De exemplu: Cuvîntul *furca* este complement, pentru că determină verbul *înfigea*. Răspunde la întrebarea *ce?* (ce înfigea?— furca). Este exprimat prin substantiv.

Exercițiul 3. Analizați oral complementele și verbele pe care le determină. Puneți la fiecare complement întrebarea potrivită.

Feciorul sărută mina tatălui și primi cartea de la dînsul pentru Verde-împărat. Spre seară porni călare. Ajunse la un pod. Aici îi ieși și lui înainte ursul, mormăind.

Exercițiul 4. Completați, în scris, spațiile punctate cu complemente potrivite.

1. Graba strică (ce?)
2. Cine se scoală (cînd?) (unde?) ajunge.
3. Cine știe (ce?) are (ce?)
4. Bate (ce?) pînă-i cald.
5. Prietenul bun (cînd?) se cunoaște.
6. Unde nu faci (ce?) nu iese (ce?)

Exercițiul 5. Alcătuiți propoziții în care cuvintele de mai jos să fie complemente: *aici, ca gîndul, dinspre miazăzi, pe ogoare, cu tractoarele, griu.*

Exercițiul 6. Analizați părțile principale și secundare din următoarele propoziții. Subliniați subiectul cu o linie și complementul cu două linii și explicați de ce același cuvînt în unele propoziții este subiect și în altele complement.

1. Banca este nouă.
 1. Răducu păstrează cu grijă banca.
2. Grădina școlii este frumoasă.
 2. Pionierii îngrijesc grădina școlii.
3. Iarba a crescut mare.
 3. Grădinarul cosește iarba.

Exercițiul 7. Completați propozițiile următoare cu complemente care răspund la întrebările dintre paranteze. Arătați prin ce sînt exprimate.

Tractoarele se construiesc (unde?).

Ele se fabrică (din ce?) și ajută pe (pe cine?) în muncă.

Ele pornesc (încotro?).

Uzinele dau (cui?), (ce?).

(unde?) strungarul lucrează (la ce?).

Exercițiul 8. Dezvoltați următoarele propoziții simple, adăugînd complementele potrivite, apoi analizați complementele, arătînd: de ce sînt complemente, ce verbe din propoziție determină și la ce întrebări răspund:

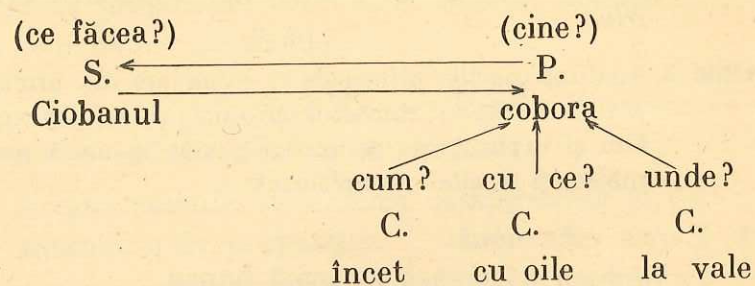
1. Crîngul e pustiu.
2. Păsările au plecat.
3. Toamna a venit.
4. Cooperatorii ară.

Exercițiul 9. Notați prescurtat, cu litera C, complementele din textul care urmează:

Lupul mîncă lacom pe cei doi iezi neascultători. Iedul cel mai mic coborî iute din horn și încuie ușa bine. Apoi plîns amar pe frățiorii săi.

Curînd sosi și capra gîfiind, încărcată cu mîncare pentru copilașii ei.

Exercițiul 10. Găsiți complementele din textele a) și b) și faceți schema după modelul dat:

- a) Seara, Mihai venea acasă ostentit. Tatăl nu-i înțelegea purtările. Mama întotdeauna îl apăra.
 b) Muncitorii au construit o hidrocentrală la Porțile de Fier. Ea dă energie electrică Iugoslaviei și țării noastre.

Observații: a) Complementul nu se desparte prin virgulă de verbul pe care îl determină.
 b) Mai multe complementele se despart prin virgulă, dacă nu sint legate prin cuvintele și ori sau.

- De exemplu:** a) Mamița rugă pe Goe.
 În timpul verii stau la bunica.
 b) Învățătorul nostru ne-a vorbit despre hotarele, despre vecinii și despre relieful patriei noastre.

10. Recapitularea complementului

1. Ce se numește complement?
2. La ce întrebări răspunde?
3. Ce fel de parte de propoziție este complementul?
4. Ce știți despre punctuația complementului?

Exercițiul 1. Scoateți complementele din textele următoare și analizați-le în tabelul dat:

- a) Capitala are blocuri mari, străzi și bulevarde noi. Ea numără astăzi mulți locuitori. Unii trăiesc cu familiile în blocuri.
 b) Pornim acum spre capătul celălalt al țării. Aici, drumurile ne vor purta cu ușurință către locuri pitorești.

- c) Noi ne legăm sub cerul libertății
 Să creștem din străbune rădăcini,
 Ca o pădure de stejar a vieții,
 Cu toate ramurile în lumini.

De exemplu: Capitala are blocuri mari...

Complementul	Întrebarea cu care ați aflat complementul	Verbul pe care îl determină
blocuri	ce?	are

Exercițiul 2. Subliniați complementele și analizați-le oral după modelul dat mai jos:

Mireasa pregătise mâncăruri fără sare pentru tatăl său. Împăratului nu-i plăcură bucatele. Gustă din talerul vecinului. Împăratul se supără grozav pe gazdă.

De exemplu: cuvântul *mâncăruri* este complement, pentru că determină înțelesul verbului *pregătise* și este parte secundară de propoziție.

Exercițiul 3. Copiați textul și analizați complementele după modelul dat:

Cocoșul mergea pe drum. Păsările veneau după dinsul. El ajunge la moșneag. Intră pe poartă. Moșneagul așterne un țol în ogradă. Cocoșul toarnă pe țol o movilă mare de galbeni.

S. P. C.

De exemplu. Cocoșul mergea pe drum.

s. v. s.

Observație: Părțile de vorbire se prescurtează cu litere mici.

Exercițiul 4. Alcătuiți cite o propoziție în care substantivul „strungar“ să fie:

- a) subiect;
- b) complement;
- c) să ajute la formarea predicatului.

De exemplu:

- a) *Elevul* învață bine.
- b) La bibliotecă am întâlnit *un elev* silitor.
- c) *Viorel* este *elev* în clasa a IV-a.

a) *Zarzărul a înflorit.*

b) *Zarzărul din grădina școlii a înflorit ieri.*

(ce-a făcut?)

(cine?)

S.

P.

Zarzărul —————> a înflorit — *părțile principale*
care? *când?*

din grădina — *atribut* ieri — *complement*
a cui?

școlii — *atribut.*

Propoziția *Zarzărul a înflorit* este formată numai din subiect și predicat, adică numai din părți principale. Ea ne comunică ceva despre zarzăr.

Propoziția *Zarzărul din grădina școlii a înflorit ieri* este îmbogățită cu două atribute și un complement. Aceste părți secundare precizează despre care zarzăr este vorba și când a înflorit, adică completează înțelesul comunicării din propoziția simplă: *Zarzărul a înflorit.*

Propoziția care pe lângă subiect și predicat are și părți secundare, atribut și complement, se numește propoziție dezvoltată.

Observație: Atributele și complementele îmbogățesc înțelesul propoziției și fac exprimarea mai clară, mai frumoasă și mai precisă.

Exercițiul 1. Alcătuiți două propoziții simple și transformați-le apoi în propoziții dezvoltate. Faceți schema acestor propoziții după modelul dat mai sus, la propoziția dezvoltată.

Exercițiul 2. Transformați următoarele propoziții dezvoltate în propoziții simple:

În toate casele din sat, copiii cei mărunței priveau pe ferestruici. Fulgii cădeau cu nemiluita.

Copiii admirau rotirea fulgilor.

Păsările înfricoșate țipau zgribulite.

Exercițiul 3. Completați spațiile punctate din textul de mai jos cu părți secundare potrivite:

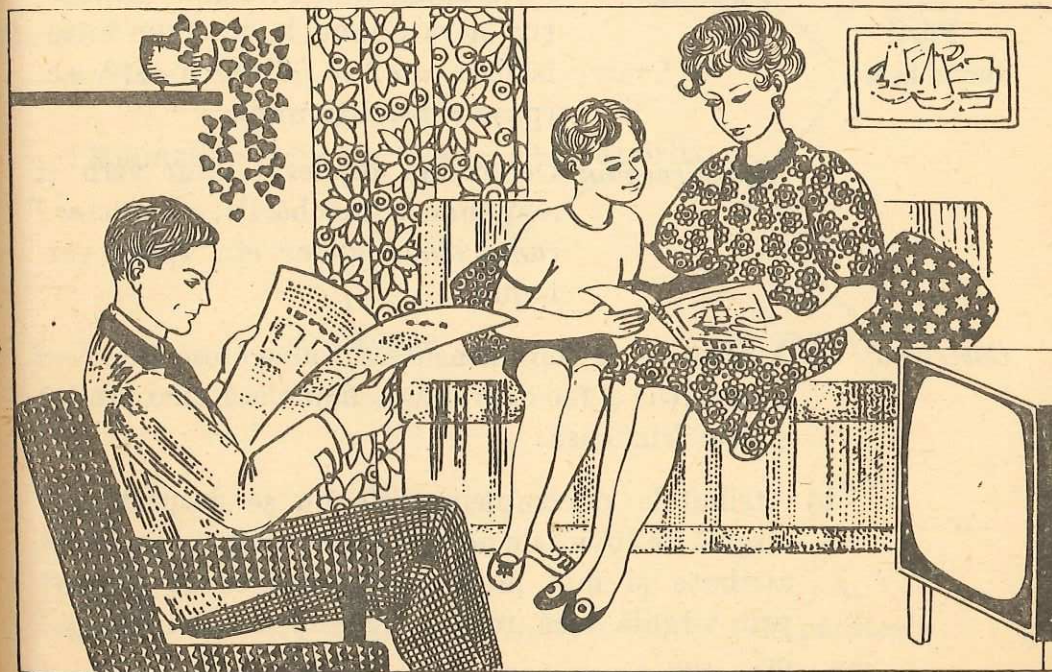
E iarnă. E o noapte... (*ce fel de?*) cu cer... (*ce fel de?*). Copacii sînt acoperiți... (*cu ce?*). Păsările... (*care?*) zboară... (*unde?*). Lupul stă... (*cum?*). Vulpea fuge... (*după cine?*). Veverița ronțăie... (*ce?*). Iepurele... (*care?*) aleargă speriat... (*de ce?*)... (*a cui?*).

Exercițiul 4. Alcătuiți propoziții dezvoltate, folosind următoarele cuvinte de sprijin:

pe munte, lângă cabană, doi drumeți, capre negre, flori de colț, vînător, turmă, ciini ciobănești, glas de buciium.

Subliniați subiectele cu o linie, predicatle cu două, atributele cu o linie punctată, iar complementele cu o linie șerpuită.

Exercițiul 5. Descrieți conținutul acestei ilustrații, alcătuiți propoziții în care, în afară de subiect și predicat, să se afle atribute și complemente.

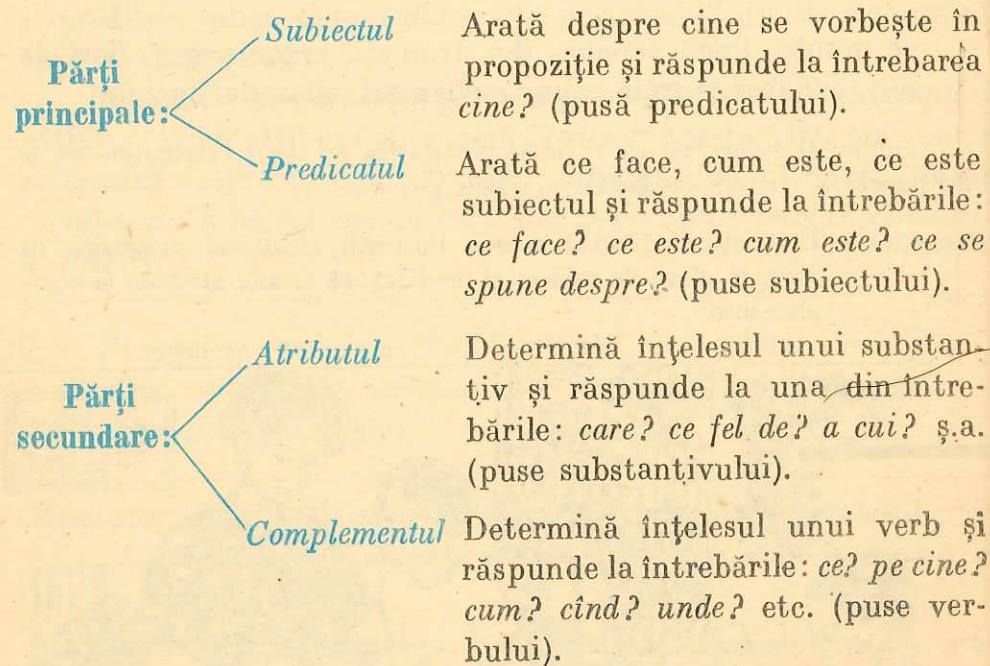

Exercițiul 6. Alcătuiți o propoziție dezvoltată după schema următoare:

A.	S.	P.	C.	A.
s.	s.	v.	s.	a.

Exercițiul 7. Dictare din cartea de Citire: două strofe din poezia *Concertul primăverii* de George Coșbuc. Puneți semnele de punctuație cuvenite.

12. Recapitularea părților de propoziție

Observație: a) Atributele și complementele îmbogățesc înțelesul propoziției și fac exprimarea mai clară, mai precisă și mai frumoasă.

b) Atributele și complementele nu se despart prin virgulă de cuvintele pe care le determină. Mai multe atribute și mai multe complemente se despart prin virgulă dacă nu sînt legate prin cuvintele „și” ori „sau”.

Exercițiul 1. Analizați textul următor și subliniați subiectul cu o linie, predicatul cu două linii, atributele cu o linie întreruptă și complementele cu o linie șerpuită:

În ostrovul ascuns de păpuriș, Mihai Eminescu citea aventurile lui Robinson Crusoe. Adeseori cutreiera pădurile, văile și luncile Ipotestilor. Seara, Mihai venea acasă obosit.

Exercițiul 2. Cu substantivele și adjectivele de mai jos, alcătuiți propoziții dezvoltate:

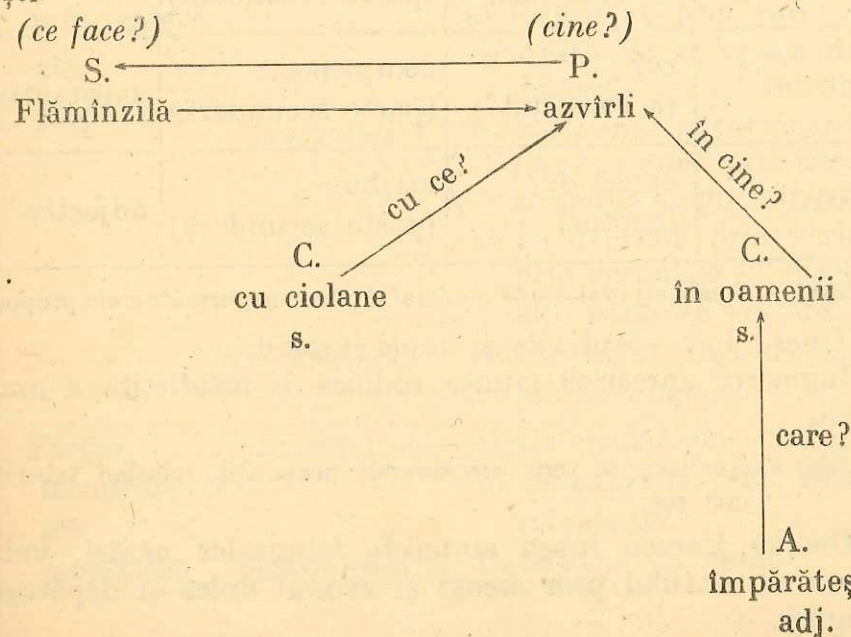
fulgi, săniuțe, deși, bucuria, patine, derdeluș, nemaipomenită, săniuș, frumoase, noi, om de zăpadă, mari.

13. Exerciții aplicative, de consolidare a cunoștințelor despre atribut și complement

Exercițiul 1. Analizați următoarele propoziții după schema dată:

Făclioara se arăta iarăși în negura pîrîului. Prichindeii zîmbiră cu prietenie duduii Lizuca. Apoi se retraseră spre peștera lor fermecată.

De exemplu: Flămînzilă azvîrli cu ciolane în oamenii împărătești.

Exercițiul 2. Analizați următoarele propoziții după schema dată la exercițiul anterior:

- Oamenii muncii sorb cu dragoste lumina cărții.
- La Casa pionierilor și șoimilor patriei, copiii deprind dragostea de muncă și de țară.

Exercițiul 3. Analizați în scris următoarea propoziție, folosind tabelul de mai jos:

Într-o zi, în uzină au venit niște băieți de la școala profesională.

Ca exemplu folosim o altă propoziție, și anume: Aurel a construit cu muncitorii cuptorul rotativ.

Cuvântul	La ce întrebare răspunde?	Ce este ca parte de propoziție?	Ce este ca parte de vorbire?
Aurel	cine? (a construit)	subiect (parte principală)	substantiv propriu
a construit	ce a făcut? (el)	predicat (parte principală)	verb
cu muncitorii	cu cine? (a construit)	complement (parte secundară)	substantiv
cuptorul	ce? (a construit?)	complement (parte secundară)	substantiv
rotativ	ce fel de? (cuptor)	atribut (parte secundară)	adjectiv

Exercițiul 4. Analizați oral, după modelul de mai sus, următoarele propoziții:

Tinerii l-au văzut zile și nopți lucrînd.

Inginerul apreciază munca rodnică și însuflețită a muncitorului.

Exercițiul 5. Analizați în scris următoarele propoziții, folosind tabelul de mai sus:

George Enescu iubea cîntecele feluritelor păsări, vuietul molcom al vîntului prin crengi și zvonul dulce și depărtat al tălăngilor.

Exercițiul 6. Analizați oral următoarele propoziții după modelul de la exercițiul 3 și motivați funcția părților de propoziție:

Dan este un pionier cu fruntea înaltă și visătoare.

Colegii îi laudă poeziile scrise.

Exercițiul 7. Analizați propozițiile de mai jos după modelul dat la exercițiul 1.

a) Așa a intrat vioara în viața lui George Enescu.

b) Curînd, George învață notele de la un prieten al părinților.

14. Recapitularea cunoștințelor despre propoziție

I. Propoziția

O comunicare făcută cu ajutorul unui singur predicat.

II. Felul propoziției

simplă:

Formată numai din părți principale (subiect și predicat).

dezvoltată:

Formată din părți principale și părți secundare (atribut și complement).

III. Părțile principale ale propoziției

subiectul:

a) Arată despre cine se vorbește în propoziție.

b) Răspunde la întrebarea *cine?*

c) Exprimat prin substantiv.

predicatul:

a) Arată ce se spune despre subiect.

b) Răspunde la întrebările: *ce face? ce este? cum este? (ce se spune despre subiect?)*

c) Se exprimă prin verb sau prin verbul „a fi” însoțit de alte părți de vorbire.

acordul:

Predicatul se acordă cu subiectul în număr.

IV. Părțile secundare ale propoziției

atributul:

a) Determină un substantiv.

b) Se exprimă prin: adjectiv, substantiv.

complementul:

Determină un verb.

Exerciții aplicative

Exercițiul 1. Faceți schemele următoarelor propoziții după modelul de la p. 29:

1. Clasele erau îngrămădite într-o odaie lungă.
2. Lenea e cucoană mare.
3. Sirguinta țese pînza.
4. Meseria e brățară de aur.

Exercițiul 2. Alcătuiți propoziții după schemele următoare:

A.	S. P.	S. P.	S. P.
	_____	_____	_____
	s. v.	s. v. + s.	s. v. + a.
B.	S. A. P.	P. C.	S. A. S.S. P. C. A.
	_____	_____	_____
	s. a. v.	v. s.	s. a. s.s. v. s. a.

15. Punctuația propoziției

1. *La sfîrșitul propoziției se poate folosi:*
 - a) punctul, după o comunicare;
 - b) semnul exclamării, după o mirare, o poruncă sau un îndemn;
 - c) semnul întrebării, după o întrebare.
2. *În cuprinsul propoziției, se folosesc:*
 - a) *Virgula:* — între părți de propoziție de același fel;
 - pentru a despărți de restul propoziției substantivele care arată o strigare sau o chemare;
 - pentru a despărți de restul propoziției cuvinte care arată un îndemn sau o stare sufletească.
 - b) *Două puncte* se folosesc înaintea unei comunicări, înaintea unei citări sau enumerări.
 - c) *Linia de dialog* marchează convorbirea dintre două persoane.

Exercițiu aplicativ. Copiați textul următor și explicați oral folosirea semnelor de punctuație:

...La o mișcare nedibace pasărea zbură. Lui conu Mișu îi păru grozav de rău, crezînd că s-o mîhni copilul. Acesta însă, cu seriozitatea hazlie a copiilor, zise:

- Nu fațe nimic. Vine îndărăt... A fost și poimîine.
- Ce spui, mă? A fost și poimîine?
- Da, a văzut-o și Lenuța.
- Care Lenuța?
- Lenuța, sora mea... Dar lui Vasilică nu i-o arăt.
- Și de ce nu i-o arăți și lui?
- Că fîncă dă cu pietre.
- Bravo! Să nu i-o arăți.

II. Părțile de vorbire

1. Substantivul

Substantive comune și proprii; numărul substantivelor

La porunca lui Decebal, călăreții străbăteau Dacia sunînd din buciume. Ei stîrneau oamenii din liniștea și bucuria muncii. Dacii se adunau repede sub steagurile căpeteniilor. Din cale nu-i oprea nici vijelia cu fulgerele și tunetele ei. Vitejia și iscusința dacilor le-a moștenit și poporul nostru.

- Găsiți în textul de mai sus cuvintele care denumesc *ființe*.
- Găsiți cuvintele care denumesc *lucruri*.
- Găsiți cuvintele care denumesc *fenomene ale naturii*.
- Găsiți cuvintele care denumesc *acțiuni*.
- Găsiți cuvintele care denumesc *stări sufletești*.
- Găsiți cuvintele care denumesc o *însușire*.

Amintiți-vă:

Partea de vorbire care denumește ființe, lucruri, fenomene ale naturii, acțiuni, stări sufletești, însușiri se numește substantiv.

Amintiți-vă:

Substantivele care denumesc ființe, lucruri, fenomene ale naturii de același fel se numesc substantive comune.

Observație: Substantivele comune se scriu cu literă mică, atunci când nu sînt la începutul propoziției.

Sînt tot substantive comune:

- numele de popoare: români, bulgari, polonezi, francezi etc.;
- numele zilelor: luni, marți, joi, duminică etc.;
- numele lunilor: ianuarie, februarie, mai, septembrie etc.;
- numele punctelor cardinale: răsărit, apus, miazănoapte, miazăzi (est, vest, nord, sud).

Cînd însă numele lunilor intră în denumirea marilor sărbători, se scriu cu literă mare: 1 Mai, 23 August, 30 Decembrie.

Amintiți-vă:

Substantivele care denumesc numai anumite ființe, localități, țări etc., spre a le deosebi de celelalte de același fel, se numesc substantive proprii.

Observație: Substantivele proprii se scriu cu literă mare, oriunde s-ar găsi în propoziție.

Sînt substantive proprii:

- numele de familie: Ispirescu, Brad, Vlahuță, Beniuc, Sadoveanu etc.;
- numele de persoane: Petre, Ion, Alexandru, Mihai, Maria etc.;
- numele de animale: Castor, Azorel, Suru, Joiana, Murgu etc.;
- denumirile geografice: Humulești, Călugăreni, Ploiești, Finlanda, Europa, Carpați, Dîmbovița, Lacul Roșu, Marea Neagră, Porțile de Fier, Republica Socialistă România etc.;
- nume de ziare, reviste: Știința, Informația Bucureștiului, Contemporanul, Cutezătorii etc.;
- nume de opere literare: Căprioara — de Emil Gîrleanu, Mișiorii — de Otilia Cazimir, Vara — de George Coșbuc etc.

Exercițiul 1. Copiați textele de mai jos și subliniați cu o linie substantivele comune și cu două linii substantivele proprii:

a) Radu Ionescu și prietenul său, Valentin Popescu, au pornit, în vacanța mare, în drumeție.

Au luat trenul din București și s-au oprit la Sinaia. De aici au urcat pe Bucegi.

În drumul lor au întîlnit pe moș Vasile, un cioban sfătos, însoțit de Tărcuș, un cîine mare cît un urs.

Ciobanul le-a povestit multe întîmplări despre Pinteia haiducul, vestit în ținutul Caraimanului.

b) Municipiul Constanța este cel mai însemnat port al Republicii Socialiste România. În acest port ancorează zilnic vapoare din multe țări ale lumii: U.R.S.S., R.P. Bulgaria, R.P. Chineză, Italia, Japonia etc.

Alegeți substantivele comune și spuneți la ce număr sînt substantivele de la punctul a.

Amintiți-vă:

Substantivele au două numere:

- numărul singular, cînd denumesc o singură ființă, un singur lucru, fenomen al naturii, stare sufletească, acțiune sau însușire;
- numărul plural, cînd denumesc mai multe ființe, lucruri, fenomene ale naturii, stări sufletești, acțiuni sau însușiri.

Observație: Unele substantive au forme numai pentru singular.

De exemplu: foame, sete, curaj, aur, miere, rouă, Dunăre, Ceahlău, Arad etc.

Alte substantive au forme numai pentru plural.

De exemplu: zori, cîlți, ochelari, Carpați, Bucegi etc.

2. Genul substantivelor

Elevii și elevele școlii noastre vor sădi brăduți în parcul din noul cartier al orașului. Băieții s-au oferit să aducă lopeți și cazmale, iar fetele, stropitori.

Substantivele *elevii, brăduți, băieții* sînt nume care se dau ființelor (*elevii, băieții*) și lucrurilor (*brăduți*). Ele primesc la singular *un* și la plural *doi* (*un elev, doi elevi; un brăduț, doi brăduți, un băiat, doi băieți*).

Toate substantivele care primesc la singular *un* și la plural *doi* sînt de genul masculin.

Substantivele *elevete, fetele* denumesc ființe, iar *școlii, cazmale, lopeți, stropitori* denumesc lucruri. Aceste substantive primesc la singular *o* și la plural *două* (*o elevă, două eleve; o fată, două fete; o școală, două școli; o cazma, două cazmale; o lopată, două lopeți; o stropitoare, două stropitori*).

Toate substantivele care primesc la singular *o* și la plural *două* sînt de genul feminin.

Substantivele *parcul, cartier, orașului* sînt nume de lucruri. Ele primesc la singular *un*, ca substantivele de genul masculin, iar la plural *două*, ca substantivele de genul feminin (*un parc, două parcuri; un cartier, două cartiere; un oraș, două orașe*).

Toate substantivele care primesc la singular *un* și la plural *două* sînt de genul neutru.

Exercițiul 1. Analizați oral substantivele din textul de mai jos, arătînd felul, numărul și genul:

Sinan cade de pe pod. Își rupe dinții. Steagurile se află în mîinile românilor. Stelele scilipesc peste bălți. Mihai se întoarce încărcat de trofee. În tabăra românilor se înalță cîntece de biruință.

Exercițiul 2. Grupați pe genuri substantivele de mai jos și treceți-le la numărul plural:

Prepelița, pui, toamnă, zbor, vînător, spaimă, vînt, pîrfu, izvor, bucurie, pălărie, pădure, cetate, doină, stejar, plai, deal, vale, vîlcea, basma, stea, albăstrea, cale, veselie, urgie, cîmpie, păpădie, idee, alee, poezie.

Exercițiul 3. Citiți textul următor și treceți toate substantivele în tabel, după modelul dat.

Radu avea obiceiul de a se juca uneori cu focul. Într-o zi el a aprins o hirtie. A fugit cu ea în podul casei. Focul a cuprins casa, grajdul și cotețul de păsări.

Copii, nu vă jucați cu focul!

Substantivul	Felul substantivului	Numărul substantivului	Genul substantivului
focul	comun	sing.	neutru

Exercițiul 4. Alcătuiți opt propoziții cu substantive proprii:

- patru cu denumiri geografice (nume de orașe, de țări, de munți, de ape);
- două cu nume de persoane și două cu nume de animale.

Exercițiul 5. Găsiți substantive cu sens contrar substantivelor următoare și alcătuiți propoziții:

lumină, hărnicie, ger, tinerețe, adevăr, bunătate, prieten, bucurie.

Exercițiul 6. Găsiți substantive care au înțeles asemănător cu substantivele următoare: *elev, zăpadă, poștaș, vorbă, porumb, cale, revoltă, luptă, răscoală, cărare*. Alcătuiți propoziții.

Exercițiul 7. Analizați substantivele din textul de mai jos, după tabelul dat la exercițiul nr. 3:

Miresme de codru coboară din munți
În șesuri cu holdele coapte;
Țin bolta pe umeri Carpații cărunți,
Și Dunărea spumegă-n noapte.

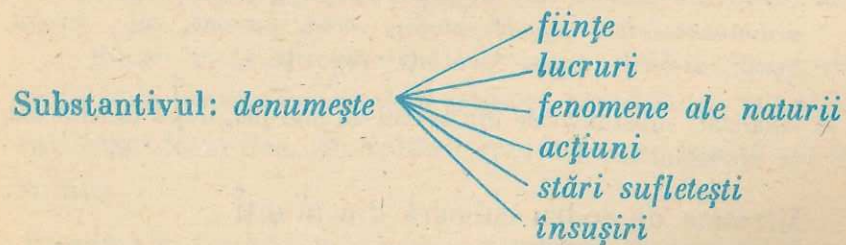
Exercițiul 8. Copiați textul de mai jos și analizați substantivele după modelul dat la exercițiul nr. 3.

...Ne-a spus să ne imaginăm că Dunărea, trecînd prin Bărăgan, este ca o panglică azurie, care strînge buchetul la un loc, după ce împletise în ea alte panglici: Oltul, Siretul, Prutul; că

Dobrogea reprezintă tulpinile florilor muiate în apa mării, iar câmpiile care înconjură țara cu verde viu sînt frunzele florilor așezate pe margine...

3. Recapitularea substantivului

1. Ce este substantivul?
2. Dați exemple de substantive nume de ființe, de lucruri, de fenomene ale naturii, de stări sufletești, de acțiuni, de însușiri.
3. De cîte feluri sînt substantivele?
4. Ce se numește substantiv comun? Dați exemple.
5. Cum se scriu substantivele comune?
6. Ce se numește substantiv propriu? Dați exemple.
7. Cum se scriu substantivele proprii?
8. Cîte numere au substantivele?
9. Ce arată numărul singular? Dați exemple.
10. Ce arată numărul plural? Dați exemple.
11. Care sînt genurile substantivelor?
12. Cum aflați genul unui substantiv? Dați exemple.

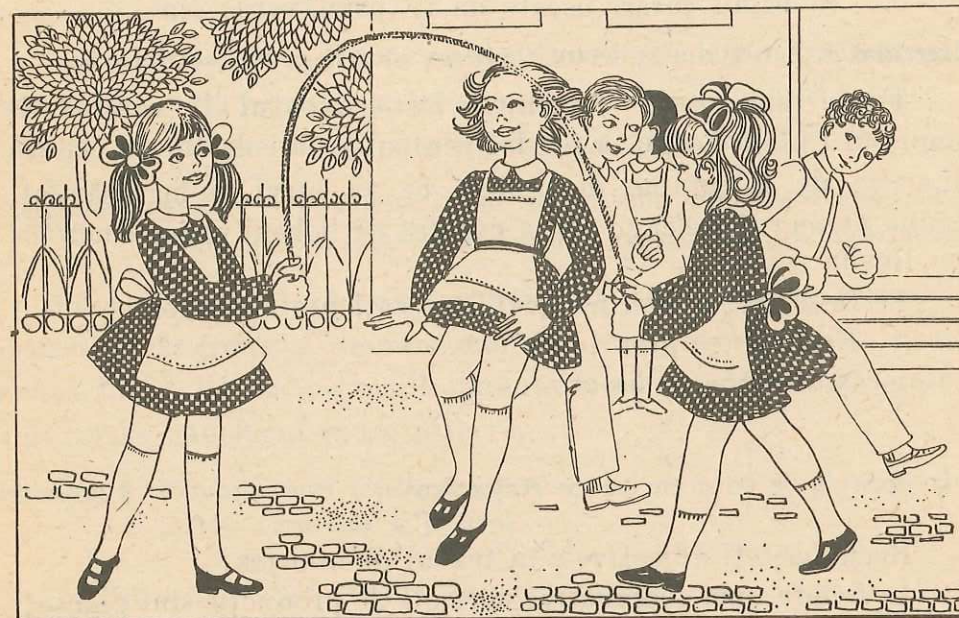
1. Felul: *comun*
propriu

2. Genul: *masculin*
feminin
neutru

3. Numărul: *singular*
plural

4. Scrierea corectă a substantivelor

Exercițiul 1. Priviți cu atenție ilustrația de mai jos și alcătuiți o compunere. Dați nume copiilor care se văd în ilustrație. Analizați apoi substantivele (fel, gen și număr).

Exercițiul 2. Să se scoată 5 substantive proprii și 5 substantive comune din lectura *Brîndușele* de Eusebiu Camilar, și să se scrie în dreptul fiecăruia: felul, genul, numărul.

4. Exerciții de scriere corectă a substantivelor

Exercițiul 1. Puneți substantivele din paranteză la forma corespunzătoare:

(Bătrîn) mergea cu (frunte) plecată, cu (plete) cărunte revărsate pe umeri, cu (ochi) lui mici, plini de gînduri. Din cînd în cînd răspundea zîmbind la cîte o întrebare a (copil). Apoi numai (pași) li se auzeau pe (cărare) uscată de secetă. În vale, (iaz) luci deodată ca (oțel) și (copil) slobozi strigăte de mirare: „Vai, ce frumos lucește (apă) (iaz)!”

Exercițiul 2. Formați pluralul substantivelor *copil*, *fiu*, *casă*, *strungar*, *carte* și alcătuiți cu ele propoziții.

De exemplu: copil, copii, copiii. Copiii sînt viitorul țării.

Exercițiul 3. Puneți substantivele din paranteză la forma corespunzătoare:

S-a dus (zăpadă) albă de pe (întins) (țări),
S-au dus (zile) (Babe) și (nopti) (vegheți).
(Cîmpie) scoate aburi; pe umedul pămînt
Se-ntind cărări uscate de-al (primăvară) vînt.

Exercițiul 4. Scrieți după dictare. (Scrierea corectă a substantivelor.)

Fapte pionierești deosebite. Detașamentul I, condus de pionierul Culiță Neagu, a predat centrului de colectare a cenușii cincizeci de kilograme de cenușă, ce va servi ca îngrășămînt. Grupa pionierului Neagu Ion a curățat de licheni pomii fructiferi din livada școlii.

Peste o oră, mama i-a găsit aplecați peste caiete.

— Ei, copii, e grea tema?

— Nu, mamă, e ușoară.

5. Adjectivul

Recunoașteți adjectivul în textul de mai jos:

În livada unei cooperative agricole de producție sînt plantați niște meri *înalți*, cu coroana *rotundă*. Ei fac mere *mari*, *roșii* și *acrișoare*. Tot în livadă sînt și niște peri cu coroana *lunguiață*, care dau pere *galbene*, *dulci* și *aromate*. Cooperatorii *pricepuți* și *harnici* îngrijesc livada cu dragoste.

Cuvintele: *înalți*, *rotundă*, *mari*, *roșii*, *acrișoare*, *lunguiață*, *galbene*, *dulci*, *aromate*, *pricepuți*, *harnici* sînt adjective.

De ce?

Amintiți-vă:

Partea de vorbire care arată o însușire a unei ființe, lucru sau fenomen al naturii se numește **adjectiv**.

Adjectivele pot arăta însușiri fizice și sufletești.

- 1. Însușiri fizice:**
- formă* — rotundă, lunguiață...
 - mărime* — înalți, mari...
 - culoare* — roșii, galbene...
 - gust* — acrișoare, dulci ...
 - miros* — aromate...

2. Însușiri sufletești: pricepuți, harnici...

Ființele și lucrurile pot avea mai multe însușiri, deci un substantiv poate fi însoțit de mai multe adjective. *De exemplu:* cooperatorii pricepuți și harnici, pere galbene, dulci, aromate și zemoase.

Adjectivele ne ajută la *caracterizarea ființelor, lucrurilor și fenomenelor naturii* și la *recunoașterea lor* după însușiri. Adjectivele fac vorbirea *mai frumoasă, mai bogată și mai precisă*.

Exercițiul 1. Arătați care adjective din propozițiile următoare exprimă forma, mărimea, culoarea, gustul, mirosul și însușirile sufletești:

Pe masa rotundă, într-o farfurie albă, erau două mere mari, roșii și dulci. Buna și duioasa mamă le duse în camera în care învăța Ionel. El era un copil cuminte și silitor. Merele aromate și gustoase i-au făcut mare plăcere.

Exercițiul 2. Lămuriți oral înțelesul următoarelor proverbe și ghicitori și arătați care sînt adjectivele:

- Buturuga mică răstoarnă carul mare.
- Vorba dulce mult aduce.
- Coadă roșie stă-n pămînt,
Părul verde joacă-n vînt.

(Morcôvul)

- Am o găină pestriță, duce veste bună lui Gheorghită.

(Scrisoarea)

Exercițiul 3. Găsiți pentru substantivele de mai jos cîteva adjective potrivite:

vreme, cer, ploaie, iarbă, copac, luncă, munte, vară, holde, pionier.

De exemplu: vreme frumoasă, caldă, urită, mohorită.

Exercițiul 4. Potrivii la substantivele de mai jos adjectivele date și formați cu ele propoziții:

Substantive: copilărie, cer, pionier, patrie.

Adjective: curajos, fericită, liberă, senin.

6. Acordul adjectivului cu substantivul

Era toamnă *tîrzie*. Veverița a dat peste un pom *ciudat*, cu rodul *rotund*, *tare*, dar cu miezul *dulce*. I-au plăcut *gustoasele* alune. Fiind o ființă *prevăzătoare*, le-a adunat pentru iarna *friguroasă*.

În textul de mai sus se observă că adjectivul *tîrzie* este de genul feminin, numărul singular, ca și substantivul *toamnă* a cărui însușire o arată.

Adjectivul *ciudat* este de genul masculin, numărul singular, ca și substantivul *pom* a cărui însușire o arată.

Adjectivele *rotund* și *tare* sînt de genul neutru, numărul singular, ca și substantivul *rodul* ale cărui însușiri le arată.

Adjectivul *dulce* este de genul neutru, numărul singular, ca și substantivul *miezul* a cărui însușire o arată.

Adjectivul *gustoasele* este de genul feminin, numărul plural, ca și substantivul *alune* a cărui însușire o arată.

Adjectivul *prevăzătoare* este de genul feminin, numărul singular, ca și substantivul *ființă* a cărui însușire o arată.

Adjectivul *friguroasă* este de genul feminin, numărul singular, ca și substantivul *iarna* a cărui însușire o arată.

Deci adjectivul se acordă în gen și număr cu substantivul a cărui însușire o arată.

Unele adjective nu se schimbă după gen, ci numai după număr. Ele au aceeași formă pentru toate genurile.

De exemplu:

	Singular	Plural
Masculin:	(om) tare, mare	(oameni) tari, mari
Feminin:	(piatră) tare, mare	(pietre) tari, mari
Neutru:	(zid) tare, mare	(ziduri) tari, mari

Exercițiul 1. Faceți acordul adjectivelor dintre paranteze cu substantivele din textul de mai jos:

Balta (adînc) se umpluse de lumină (strălucitor). Din cînd în cînd, prin fundul ghiolului treceau lișițe (cenușiu). Pe fire

(verde) de papură se așezau niște păsărele (mic și auriu) cu ochișori de mărgele (negru). Pe deasupra, prin soare, mai treceau pescăruși (argintiu) cu aripi (ascuțit), bitlani cu strigăte (aspru) și (urît); se roteau vulturi cu pene (frumos) și (încondeiat). Cete de peștișori (mărunt) țîșneau ca o ploaie (des) la fața apei și se risipeau fugind de gura (lacom) și (enorm) a știucii.

De exemplu: Balta adîncă...

Exercițiul 2. Găsiți, pentru fiecare din adjectivele următoare, cite un adjectiv cu înțeles opus:

mare, înalt, lung, subțire, lat, harnic, bogat, frumos, curat, curajos.

7. Recapitularea adjectivului

1. Adjectivul arată însușiri ale ființelor, lucrurilor etc.

2. Arată însușiri:

- a) fizice — formă, mărime, culoare, gust, miros;
- b) sufletești;

3. Acordul:

- a) se acordă în gen și număr cu substantivul a cărui însușire o arată;
- b) unele adjective își schimbă forma numai după număr, nu și după gen.

Observații: a) ajută la recunoașterea obiectelor după însușirile lor;
b) înfrumusețează, îmbogățește și precizează exprimarea orală și scrisă.

Exerciții aplicative

Exercițiul 1. Formați adjective din următoarele substantive și alcătuiți cu ele propoziții:

primăvară, glumă, vișină, fală, primejdie, mînie, ploaie.

De exemplu: Bate un vînt primăvărat.

Exercițiul 2. Scrieți formele de plural ale următoarelor adjective, cu substantivele potrivite după modelul dat:

aurie, albăstrie, cenușie, trandafiriu, purpurie, străveziu, argintie.

De exemplu: pană aurie, pene aurii, auriile pene.

Exercițiul 3. Scoateți adjectivele din textul de mai jos și scrieți-le într-un tabel alcătuit după modelul dat.

Pe mușchiul gros, cald ca o blană a pământului, căprioara stă jos lângă iedul ei. Acesta și-a întins capul cu botul mic, catifelat și umed, pe spatele mamei lui, și, cu ochii închiși, se lasă dezmiardat. Căprioara îl linge, și limba ei subțire culcă ușor blană moale, mătăsoasă a iedului...

Și cum se uită așa, cu ochii îndurerați, din pieptul căprioarei scapă un muget înăbușit de durere.

Adjectivul	Substantivul a cărui însușire o arată	Genul	Numărul	Ce este ca parte de propoziție?	La ce întrebare răspunde?
subțire	limba	fem.	sing.	atribut	ce fel de?

8. Pronumele

Pronumele personal

a) — Dragii mamei copilași, (*eu*) mă duc în pădure după mîncare. *Voi* încuiați ușa după mine.

— Auzit-ați ce-am spus *eu*?

— Da, mămucă, ziseră *ei*.

— Pot să am nădejde în *voi*?

— Da, mămucă! *Noi* sîntem odată băieți!

b) După plecarea caprei, iată și lupul în pragul casei. *El* înghiți cu lăcomie pe cei doi iezi neascultători.

Întorcîndu-se acasă, capra află cu durere de cele întîmplate. De-atunci căuta și *ea* vreme cu prilej de răzbunare.

— *Tu* nu cumva să te răsufli cuiva! zise *ea* iedului celui mic. Apoi capra își ținu făgăduiala, pedepsind crunt pe cumătrul lup.

Caprele din vecinătate se bucurară și *ele*.

Cuvintele subliniate în textele de mai sus: *eu, voi, ei, noi, el, ea, tu, ele* înlocuiesc substantive și sînt pronume.

Pronumele *eu* înlocuiește numele caprei — persoana care vorbește.

Pronumele *tu* înlocuiește numele iedului — persoana cu care vorbește.

Pronumele *el* înlocuiește numele lupului — persoana despre care se vorbește.

Ele deosebesc persoanele unele de altele.

Observație: Aceste pronume care deosebesc persoanele unele de altele sînt pronume personale.

Pronumele personal are trei persoane:

Persoana I arată persoana care vorbește: *eu, noi*.

Persoana a II-a arată persoana cu care se vorbește: *tu, voi*.

Persoana a III-a arată persoana despre care se vorbește: *el, ea, ei, ele*.

Pronumele personal are două numere: **singular** și **plural**.

Pronumele personale de persoana I și a II-a au o singură formă la singular și la plural, atît pentru masculin, cît și pentru feminin (*eu, noi; tu, voi*). Pronumele personale de persoana a III-a au pentru singular și plural forme deosebite: pentru masculin (*el, ei*) și pentru feminin (*ea, ele*).

Pronumele personale de persoana I și a II-a se schimbă numai după *număr*.

Pronumele personale de persoana a III-a se schimbă după *număr* și *gen*.

			Singular	Plural
Persoana I	<i>masc. fem.</i>	—	eu	noi
Persoana a II-a	<i>masc. fem.</i>	—	tu	voi
Persoana a III-a	<i>masc.</i>	—	el	ei
	<i>fem.</i>	—	ea	ele

Observații: a) Pronumele personale de persoana a III-a (*el, ea, ei, ele*) pot ține locul și unor substantive care denumesc lucruri, nu numai ființe.

De exemplu: Cartea este frumoasă. *Ea* este citită cu plăcere. *Strugurii* s-au copt. *Ei* sînt culeși.

b) Cînd se rostesc împreună cu alte cuvinte, unele forme ale pronumelui se leagă de acestea prin liniuță de unire.

De exemplu: Vulpea ajunsese la lup și *i* propuse să-*l* aleagă împărat. Lupul *n-o* ascultă și vulpea plecă la păun să-*i* propună locul de împărat.

Exercițiul 1. Alcătuiți propoziții cu următoarele pronume personale: *eu, tu, el, ea, noi, voi, ei, ele.*

Exercițiul 2. Analizați pronumele personale din textul următor:

— Ce spui tu, străine? Ștefan e departe,
Brațul său prin țaberi mii de morți împarte!
Eu sînt a sa mamă; el e fiul meu;
De ești tu acela, nu-ți sînt mamă eu!

Exercițiul 3. Înlocuiți pronumele personale din propozițiile de mai jos, cu substantive corespunzătoare:

Ea învață la istorie.	Ei construiesc aeromodele.
El scrie la gramatică.	Noi îi admirăm.
Tu înveți o poezie?	Eu merg în tabără la mare.
Ele au venit la munca patriotică.	Voi plecați la munte?

Exercițiul 4. Găsiți și analizați pronumele personale din următorul text:

Și paserile se înțeleg între ele. Tu, de pildă, auzi ciripind o rîndunică și crezi că ea are gust să facă gălăgie, în vreme ce ea dă povețe puișorilor ei: „Nu strigați cînd eu nu sînt cu voi!”

9. Recapitularea pronumelui

- Ce se numește pronume?
- Ce se numește pronume personal? Dați exemple.
- Cîte persoane are și ce arată fiecare?

1. Pronumele înlocuiește un substantiv.

a) persoane: $\left\{ \begin{array}{l} \textit{pers. I} \text{ — care vorbește} \\ \textit{pers. a II-a} \text{ — cu care se vorbește} \\ \textit{pers. a III-a} \text{ — despre care se vorbește} \end{array} \right.$

2. Pronumele își schimbă forma după:

b) număr: $\left\{ \begin{array}{l} \textit{sing.} \text{ — arată o singură persoană} \\ \textit{plural} \text{ — arată mai multe persoane} \end{array} \right.$

c) gen: — numai la persoana a III-a, singular și plural

3. Scrierea corectă a pronumelor personale: *eu, el, ei, ea, ele* se scriu corect cu *e*.

Exerciții aplicative

Exercițiul 1. Scrieți după dictare. Scoateți apoi pronumele personale în coloană și scrieți persoana și numărul.

Elevii clasei a IV-a pregătesc o serbare. Ei alcătuiesc un program frumos. Alexandru zice:

— Eu voi recita poezia *Patria*, de Ion Brad. Tu, Valentine, vei cînta la vioară *Impresii din copilărie*, de George Enescu. Noi toți vom cînta în cor: *Hora Unirii* și *Pui de lei*.

Aurelian va conduce corul. El este un bun dirijor. Fetele învață cîteva dansuri. Ele au costume frumoase. Marioara va cînta un cîntec popular. Ea are voce minunată.

Voi ați dat o serbare?

Exercițiul 2. Analizați pronumele din textele de mai jos:

a) Bătrînul mîngîie fata și zise băiatului:

— Bine, să prinzi tu și pentru ea. Voi sînteți frați buni.

Noi sîntem mulțumiți, căci sînteți ascultători.

— Dar păsărelele stau să punem mîna pe ele?

Copiii au plecat bătînd din palme. Ei erau fericiți.

b) — Tu ești feciorul lui Ștefan?

— Eu!

— Te-am recunoscut. Dar ce faci tu aici?

— Îl aștept pe tata. El mi-a spus că vine repede.

Trec pionierii. Chiar dacă nu-i vezi, știi că ei sînt, pentru că auzi goarnele.

Exercițiul 3. Copiați textul de mai jos și subliniați pronumele personale:

Cartea citită este interesantă. Ea este dorită de copii. Ei caută asemenea cărți în bibliotecă. Noi, învățătorii, sîntem bucu-roși cînd vedem că ei sînt dornici de a cunoaște cît mai mult.

E rău că ele au sosit prea tîrziu!

Tu ai văzut cînd s-a închis biblioteca?

Voi aveți bibliotecă?

Exercițiul 4. Alcătuiți o scurtă compunere în care să folosiți următoarele pronume personale:

eu, tu, el, ea, noi, voi, ele, ei.

Exercițiul 5. Analizați pronumele personale din poezia *Concertul primăverii* de George Coșbuc.

10. Verbul

1. Rîndunico, *vino, zboară, ciripește, poruncește* și te *vom asculta!*

2. Bunicul *stă* pe prispă.

El *tace* îngîndurat.

3. Cărțile *sînt* în bibliotecă. Caietul *este* pe masă.

Recunoașteți verbele din exemplele de mai sus și spuneți ce exprimă.

Cuvintele: *vino, zboară, ciripește, poruncește, vom asculta* arată acțiunea.

Cuvintele: *stă și tace* arată starea.

Cuvintele: *sînt și este* arată existența.

Partea de vorbire care arată acțiunea, starea, existența se numește verb.

Observație: Cuvintele: *ești, este, e, era, eram, erai, erați și erau* se scriu cu *e*.

Exercițiul 1. Găsiți verbe potrivite pentru următoarele substantive și alcătuiți propoziții:

copiii, cerul, soarele, păsărelele, pomii.

Exercițiul 2. Găsiți substantive sau pronume potrivite pentru următoarele verbe și alcătuiți propoziții:

este, citiți, eram, povestește, sînt, știi.

11. Persoana și numărul verbului

Singular

Plural

1. <i>Eu citesc</i> „Povești“, de Ion Creangă.	1. <i>Noi citim</i> revista „Cutezătorii“.
2. <i>Tu citești</i> „Dumbrava minunată“, de Mihail Sadoveanu.	2. <i>Voi citiți</i> „Cireșarii“, de Constantin Chiriță.
3. <i>El citește</i> „Legende istorice“, de Eusebiu Camilar.	3. <i>Ei citesc</i> „Basme“, de Călin Gruia.
4. <i>Ea citește</i> „România pitorească“, de Alexandru Vla-huță.	4. <i>Ele citesc</i> „Poezii“, de Nicolae Labiș.

În propozițiile de la nr. 1, *eu citesc, noi citim*, acțiunea verbului este făcută de persoana care vorbește (*eu, noi*), adică de persoana I.

În propozițiile de la nr. 2, *tu citești, voi citiți*, acțiunea verbului este făcută de persoana cu care se vorbește (*tu, voi*), adică de persoana a II-a.

În propozițiile de la nr. 3 și 4, *el (ea) citește, ei (ele) citesc*, acțiunea este făcută de persoana despre care se vorbește (*el, ea, ei, ele*), adică de *persoana a III-a*.

Deci, verbul, ca și pronumele personal, are **trei persoane**.
Persoana I arată că acțiunea verbului este făcută de persoana care vorbește.

Persoana a II-a arată că acțiunea verbului este făcută de persoana cu care se vorbește.

Persoana a III-a arată că acțiunea verbului este făcută de persoana despre care se vorbește, alta decât persoanele I și a II-a.

Verbul are **două numere**:

Numărul singular arată că acțiunea verbului este făcută de o singură persoană.

Numărul plural arată că acțiunea verbului este făcută de mai multe persoane.

Exercițiul 1. Arătați oral persoana și numărul verbelor din exemplele care urmează:

Eroi au fost, eroi sînt încă
Și-or fi în neamul românesc.

Din coapsa Daciei și-a Romei,
În veci s-or naște pui de lei...

Românii pretutindeni cresc.

Exercițiul 2. Copiați textul următor și analizați persoana și numărul verbelor:

Codrii m-au învățat să țin spada în mîna cum își țin ei crengile; munții — să țin capul sus cînd ochesc cu arcu; de la ape am învățat să alerg în luptă fără șovăire.

În fața lui Țepeș, Mîndricel povesti totul. Căzu cu brațele desfăcute. Țepeș îi sărută obraji și porunci să fie îngropat cu mare cinste.

Exercițiul 3. Copiați textul următor și analizați verbele:

...Voinicii își pregătiră săgețile, își încordară arcurile cu putere și au tras. Săgețile lor se duc ca vîntul, de nu se mai zăresc.

Deodată se făcu o mare tăcere. Însuși Domnul cel mare al Moldovei, cu brațele sale vinjoase, a pus mîna pe arcu său. Îl încordează cu putere și trage. Săgeata zboară ca gîndul.

12. Timpurile verbului

1. În cojoacă și desculț
Umblă mormăind prin munți.
(Ursul)

Secera văzduhului
Joacă-n bolta stufului.
(Luna nouă)

2. Mătușa nu mă slăbea din fugă nici în ruptul capului.
Seara, moș Vasile a strigat pe tata la poartă.
Îi spuse pricina.

3. ...Cucul, un solist vestit,
De prin alte țări venit,
Va cînta din flaut.
...Dulce va doini din nai,
Multe doine, mierla.

În propozițiile de la nr. 1, verbele *umblă* și *joacă* arată că acțiunea verbului se petrece *în momentul vorbirii*.

În propozițiile de la nr. 2, verbele *slăbea*, *a strigat*, *spuse* arată că acțiunea verbului s-a petrecut *înainte de momentul vorbirii*.

În propozițiile de la nr. 3, verbele *va cînta* și *va doini* arată că acțiunea verbului se va petrece mai tîrziu, adică *după momentul vorbirii*.

Observăm deci că acțiunea verbului se poate petrece: *în momentul vorbirii, înainte și după momentul vorbirii*.

Rețineți:

1. Cînd acțiunea verbului se petrece în momentul vorbirii, verbul este la **timpul prezent**.

2. Când acțiunea verbului s-a petrecut înainte de momentul vorbirii, verbul este la **timpul trecut**.

3. Când acțiunea verbului se petrece după momentul vorbirii, verbul este la **timpul viitor**.

Deci verbul are trei timpuri: prezent, trecut și viitor.

Exercițiul 1 Treceți oral verbele următoare la cele trei timpuri: prezent, trecut și viitor, persoana I, numărul singular:

a ști, a fugi, a vedea, a tăcea, a lucra, a doborî, a scrie, a duce, a aduna, a culege.

De exemplu: știu, știam, știui, am știut, știusem, voi ști.

Exercițiul 2. Puneți verbele din textul de mai jos la timpul trecut:

Patrocle scutură urechile mari și o privește țintă pe Lizuca.

Prin plopii tremurători străbate un freamăt prelung. Duduia

Lizuca zice:

— Iacă, dăm de căsuța bunicilor!

Drumul e mititel și îngust. E mai frumos decât în târg.

Exercițiul 3. Puneți verbele din textul de mai jos la timpul viitor:

Așa, fără ochelari, literele se micșorără dintr-o dată, paginile se albiră ca prin farmec, greșelile subliniate cu roșu pieriră fără urmă. Într-adevăr, nici o greșeală nu mai sîngera privirea bătrînului învățator. Uitînd că nu mai are ochelarii la ochi, acesta începu să cerceteze cu uimire un caiet după altul, dar totul părea alb, neatins și o bucurie fără seamăn îi învâlui inima.

Exercițiul 4. Copiați textul următor, scoateți verbele și încadrați-le în tabelul de la p. 53:

Învățătorul continuă: A scris într-o pagină și jumătate mai mult decât au scris alții în șase. Acum înțeleg de ce a izbutit. Este rodul strădaniei lui!... Și punctuația a pus-o ca lumea. Și ortografia e îngrijită...

Ideile le-a înșiruit cu multă limpezime.

Bravo, Caragiale! Vino și ia-ți compunerea cu nota pe care ai meritat-o.

Verbul	Persoana	Numărul	Timpul	Ce este ca parte de propoziție?	La ce întrebare răspunde?
continuă	III	sing.	trecut	predicat	ce se spune despre? (învățător)

Exercițiul 5. Treceți verbele din textul de mai jos la persoana a II-a:

— Așa! a spus el, în timp ce copiii ceilalți îl trăgeau pe Mitruț în sus: Mitruț rîdea și bătea din palme.

L-au urcat pînă la jumătatea stejarului și l-au lăsat în leagănul ușurel al vîntului. Deodată, cum rîdea el așa și se legăna, s-a uitat departe. A îngălbenit! Glasul i-a pierit în gît! Abia a izbutit să strige.

Exercițiul 6. Din textul care urmează, analizați persoana, numărul și timpul verbelor:

Vom face întii lecția de română. După aceea vă voi împărtași roadele compunerilor de ieri.

Voi controla acum, ca de obicei, tema zilei.

Și învățătorul trecu printre bănci. El făcu observațiile corespunzătoare.

În fața elevului Caragiale se opri.

Exercițiul 7. Alcătuiți o compunere despre primăvară. Folosiți verbele la toate timpurile. Subliniați-le!

Exercițiul 8. Găsiți verbe cu sens contrar pentru verbele următoare:

a pleca, a vorbi, a urca, a deschide, a sosi, a lucra, a adormi, a rîde, a îmbrăca, a îngheța.

Exercițiul 9. Alcătuiți propoziții cu următoarele verbe folosite la timpurile prezent sau la trecut:

vii, știi, scrii, citii, pornii, sosii, dormii, fugii, povestii, gîndii.

De exemplu: Ce faci? Vii ori nu vii la repetiție? Chiar acum citii ultimele pagini din povestirea „Fata cu arma“, de Nicolae Tăutu.

Exercițiul 10. Continuați povestirea începută mai jos, folosind verbele la timpul trecut. Subliniați verbele.

...E întuneric. Liviu n-a venit încă de la săniuș. Împreună cu prietenii lui...

13. Exerciții de ortografiere a grupurilor de verbe-pronume

Ieri te-am întâlnit la bibliotecă. Ți-a împrumutat cartea „Cireșarii”? Ai citit-o? Mie mi-a plăcut foarte mult.

Le-am povestit conținutul cărții și părinților mei.

Tovarășul învățător ne-a recomandat și celelalte volume.

Recunoașteți verbele din textul de mai sus!

Observați că verbele care se rostesc împreună cu unele pronume se leagă de acestea prin liniuță de unire.

Observație: Când verbele se rostesc împreună cu unele pronume, se leagă de acestea prin liniuță de unire.

Exercițiul 1 Analizați oral verbele însoțite de unele pronume și explicați de ce sint legate prin liniuță de unire.

— M-am gândit și ți-oi da drumul.

— Dă-mi! i-a răspuns veverița înviorată.

— Răspunde-mi întâi la o întrebare!

— Întreabă-mă!

— Spune-mi, de ce voi, veverițele, sînteți așa de vesele și de jucăușe?

— Îți voi răspunde, dar lasă-mă să mă urc mai întâi în copac!

Exercițiul 2. Copiați textul de mai jos. Puneți semnele de punctuație și liniuță de unire acolo unde trebuie:

Mîine aduceți-mi caietele de lectură. Vi le-am dat de o săptămînă.

Ionele tu mai rugat să ți-l las încă 3 zile Păstrează-l dar scrieți toate lecturile

Fiți atenți la scris Grăbindu-vă veți face greșeli de punctuație și ortografie

Exercițiul 3. Alcătuiți propoziții cu următoarele verbe însoțite de unele pronume:

îmbracă-te, ia-ți, du-te, cheamă-l, spune-i, jucați-vă.

Exercițiul 4. Alcătuiți propoziții cu următoarele cuvinte. Explicați oral scrierea lor:

ne-am, neam (substantiv); s-au, sau, s-a, sa, l-a lăudat, la, i-a dat, ia (verbul a lua).

Exercițiul 5. Copiați cuvintele care se scriu cu liniuță și explicați scrierea lor:

Aici, valea se lărgește puțin; în dreapta Timișului, sub streășina unui munte, se-nalță, ca o prispă, minunata așezare pe care și-au ales-o dacii pentru întărițurile lor.

(...) Se povestește că în lupta aceasta Traian, văzînd că nu mai au ostașii lui cu ce să-și lege rănile, își rupse cămașa de pe el și-o împărți răniților.

Exercițiul 6. Completați spațiile punctate din textul următor folosind cuvinte potrivite și fiți atenți la scriere. Subliniați cuvintele care se rostesc împreună și explicați oral scrierea lor.

Ștefan ... Mare a fost domnul Moldovei. El și ostașii lui luptat cu turcii la Vaslui. Deși avea oaste mai puțin numeroasă, ... biruit. Eu ... adesea cartea de istorie și o citesc pentru ... cunoaște faptele de vitejie. Mulți poeți ... cîntat în versuri. Poporul ... numit Ștefan ... Mare pentru că era bun, drept și viteaz.

Exercițiul 7. Scrieți după dictare, urmărind scrierea corectă a cuvintelor. Subliniați cuvintele care se rostesc împreună:

Într-o zi, eu, Ștefăniță și frate-său am pornit spre pădure. Dintr-un tufiș ne-a ieșit în cale o vulpe, care într-o clipă a luat-o la sănătoasa. Ne-am silit s-o prindem, dar n-a fost chip.

Ștefăniță l-a rugat pe frate-său să-i arate vizuina vulpii. Acesta l-a luat de mîna și au pornit spre hățușul unde era culcușul sau vizuina vulpii.

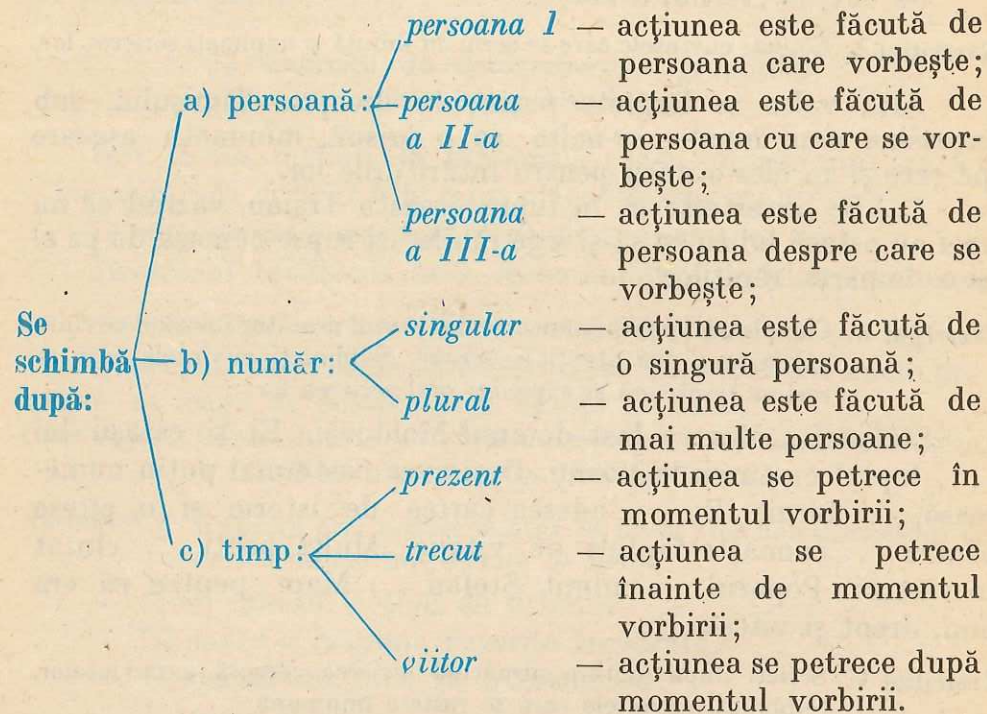
La înapoiere, copiii i-au povestit bunicului cele văzute în pădure. Bunicul i-a strîns în jurul lui și le-a povestit o întîmplare asemănătoare.

14. Recapitularea verbului

1. Ce este verbul?
2. Care sint persoanele verbului?
3. Ce arată persoana I? a II-a? a III-a?
4. Cîte numere are verbul? Ce arată numărul singular? Dar numărul plural?

5. Cînd se poate petrece acțiunea exprimată de verb?
 6. Ce arată timpurile prezent, trecut, viitor?

Verbul arată acțiunea, starea, existența.

Exercițiul 1. Alegeți un fragment dintr-o lecție de citire, scoateți din el verbele și analizați-le ca în tabelul de mai jos:

Verbul	Persoana	Numărul	Timpul	Ce este ca parte de propoziție?	La ce întrebare răspunde?
a intrat	a III-a	sing.	trecut	predicat	ce a făcut?

Exercițiul 2. Copiați textul de mai jos, scoateți verbele în coloană și în dreptul fiecărui verb puneți timpul, persoana și numărul:

Cei trei au străbătut izlazul și s-au afundat în pădure. La gura unei văi s-au oprit. În dreapta și în stînga se ridicau două creste împădurite. Pe firul văii susura apa limpede a unui pîrîu.

- Eu zic să urcăm pe munte, a propus militarul
- Urcăm, au răspuns cei doi flăcăi.

— De aici însă, ne vom despărți. Pornim pe trei direcții și ne vom întîlni în poiană.

Exercițiul 3. Alcătuiți o scurtă compunere cu titlul „Jocurile de vară ale copiilor”, folosind ilustrația de mai jos. Subliniați verbele.

15. Cuvinte de legătură

A. Se găsesc . . . muzeul . . . Alba-Iulia niște registre mari, . . . numele țaranilor delegați . . . Adunarea solemnă . . . 1918.
 B. Se găsesc în muzeul de la Alba-Iulia niște registre mari, cu numele țaranilor delegați la Adunarea solemnă din 1918.

Pentru ca propoziția A să aibă un înțeles, să exprime clar ideea, s-au adăugat în propoziția B cuvintele *în, de la, cu, la, din,* care au legat între ele unele cuvinte din propoziție.

Aceste cuvinte se numesc *cuvinte de legătură*.

Observație: Tot cuvinte de legătură sînt și: *de, după, de pe, pe, pe la, prin, fără, întru, lingă, pentru, pînă, spre, sub, și, iar, dar, însă, sau, ori, ci, nici, căci etc.*

Exercițiul 1. Completați spațiile punctate folosind cuvintele de legătură potrivite:

Soarele se uită îndărăt... stăruință caldă... păduricea ...mes-
tecenii. Păsările călătoare se întorc... țările calde ... cuiburile lor.
Copiii le așteaptă ... bucurie.

Exercițiul 2. Alcătuiți propoziții în care să folosiți următoarele cuvinte de legătură: *de, de la, la, pe la, din, sub, iar, dar.*

Exercițiul 3. Copiați zece rînduri din lecția voastră de citire. Subliniați cuvintele de legătură.

Exercițiul 4. Recunoașteți cuvintele de legătură din următoarele texte:

a) În aer e o răcoare dulce și un miros sănătos... Nici un zgomot, nici o mișcare, nici o adiere de vînt nu se simte.

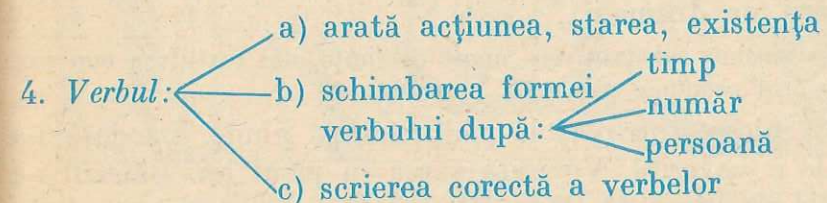
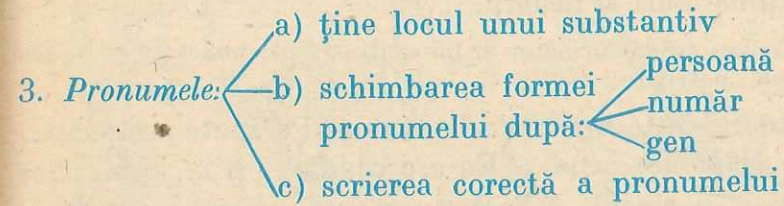
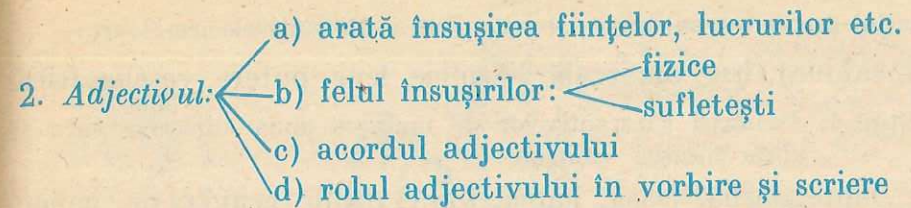
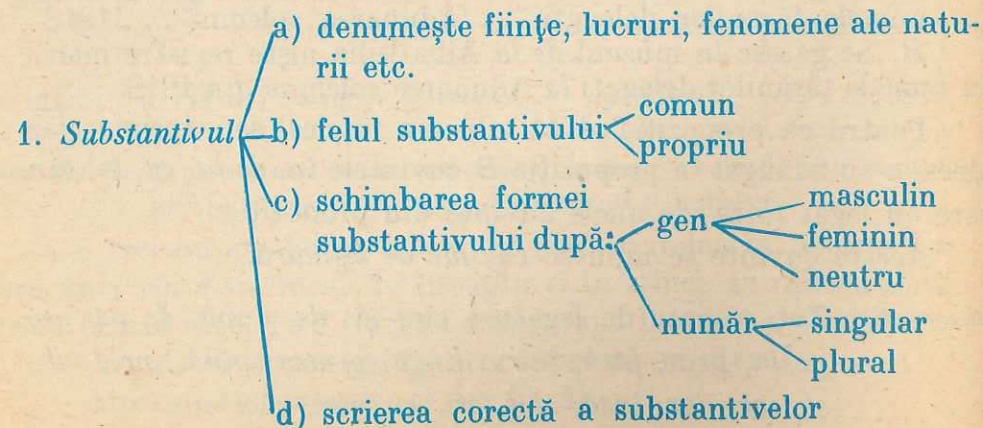
b) În acele zile de la sfîrșitul lui August 1944, pe plaiurile Birsei, ca și în alte părți ale țării se duceau lupte dîrze pentru lichidarea hitleriștilor de pe teritoriul țării.

Populația civilă sprijineă prin toate mijloacele armatele noastre.

La primărie se vestea că prin pădurile din apropiere sînt grupuri de hitleriști.

Exercițiul 5. Alcătuiți o scurtă compunere, „Cum ne petrecem recreația mare“, cu următoarele cuvinte de legătură: *și, dar, iar, însă, sau, pe, din, de, cu, în, la.*

16. Recapitularea părților de vorbire

5. Cuvintele de legătură: Cuvintele care leagă între ele alte cuvinte, dînd un înțeles propoziției.

17. Exerciții aplicative

Recapitularea părților de vorbire

Exercițiul 1. Scrieți forma corespunzătoare a substantivelor dintre paranteze. Treceți apoi aceste substantive la numărul plural:

(Pionier) pleacă într-o excursie. Cravăta (pionier) flutură în vînt. Mama dă (pionier) sfaturi bune. Pe (pionier) nostru îl așteaptă o vacanță plăcută.

Exercițiul 2. Copiați textul următor și înlocuiți spațiile punctate cu adjective potrivite:

Grîul este o plantă . . . care se cultivă pentru boabele lui . . . Are o rădăcină . . . prin care sugere hrana din pămîntul . . . Tulpina grîului este un pai . . . și . . . Din fiecare noduleț crește o frunzișoară . . . și . . . Spicul este format din floricele . . . Din flori ies boabele . . .

Exercițiul 3. Căutați adjective potrivite pentru substantivele următoare:
copil, căldură, frig, umezeală, hărnicie, lene, putere, veselie, frică.

Exercițiul 4. Adăugați substantivelor de mai jos două adjective care să arate însușiri contrare:

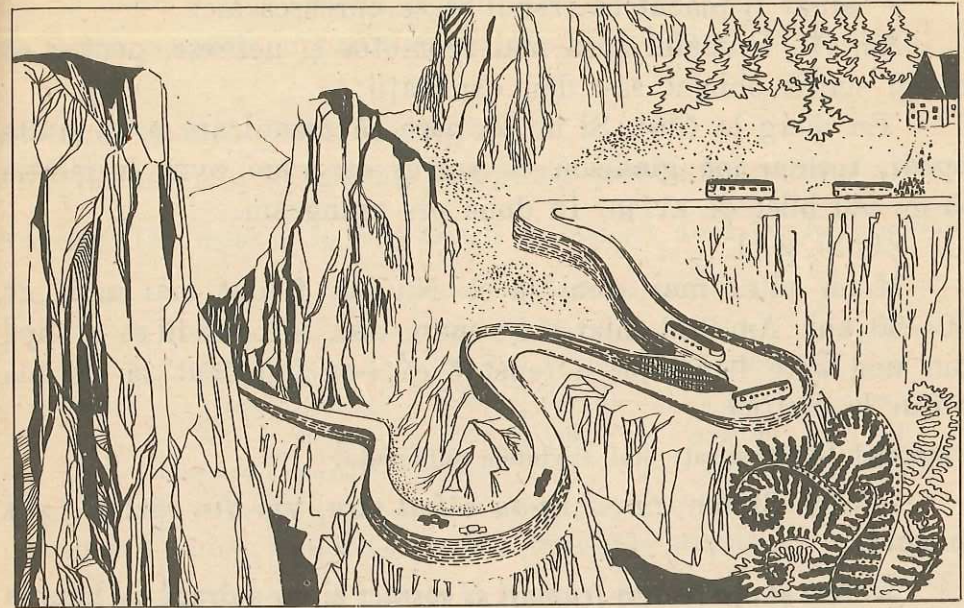
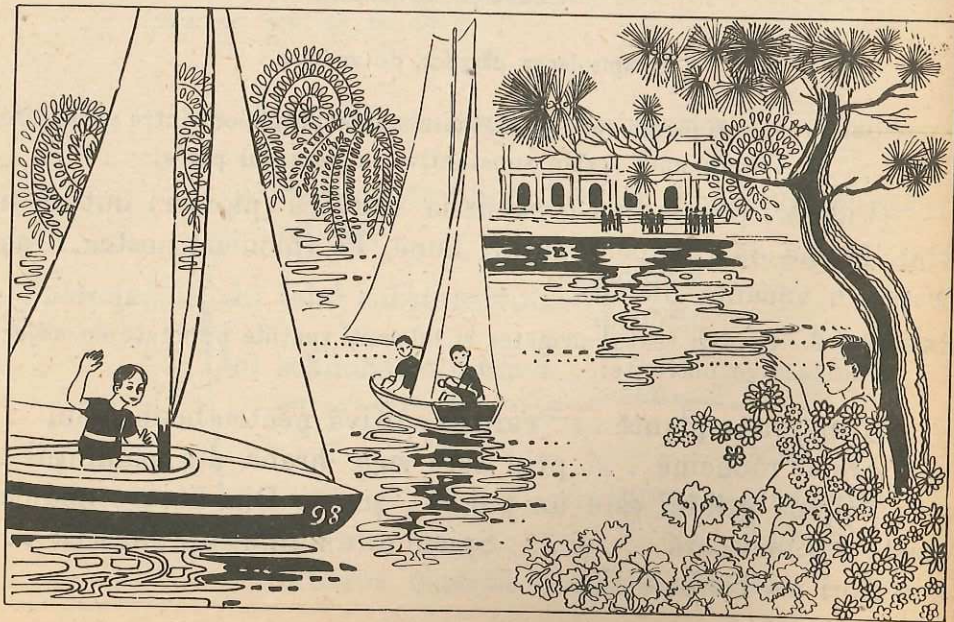
pâine, lapte, iarnă, clasă, haină, vară, drum, ceai, perie, copac.
De exemplu: pâine albă și neagră.

Exercițiul 5. Copiați textul următor și înlocuiți spațiile punctate cu adjective potrivite:

Privighetoarea este mai ...decît vrabia. Pe spate are pene...; pe gusă și pe piept are pene ... Ea are coada ... și ..., ochii ...ca două mărgele ... și ciocul ... Se hrănește cu omizi ..., curățînd astfel arborii de dușmani... .

Exercițiul 6. Înlocuiți substantivele nume de ființe, din textul de mai jos, prin pronume personale potrivite:

Radu a plecat într-o zi la pădure după alune. Deodată i-a ieșit în cale o veveriță. Veverița sărea în jurul lui. Băiatul i-a dat veveriței un pumn de alune. Veverițele s-au strîns repede în jurul băiatului. Veverițelor le era tare foame. Radu nu mai avea alune. Pe o potecă, veneau Ionel și Marioara, prietenii băiatului. Ionel și Marioara aveau coșulețele pline cu alune. Acum, veverițele aveau alune din belșug.

Exercițiul 7. După ilustrațiile date mai înainte, alcătuiți propoziții în care să folosiți pronumele învățate.

Exercițiul 8. Povestiți în scris, la persoana I, o întâmplare care v-a impresionat mai mult.

Exercițiul 9. Treceți apoi verbele din povestirea de mai sus la persoana a II-a, timpul viitor.

Exercițiul 10. Treceți verbele: *sînt* și *am* la timpul trecut. Alcătuiți apoi propoziții la persoana a II-a singular.

De exemplu: Tu *erai* cel mai silitor elev din clasă.

Tu *ai avut* întotdeauna compunerile cele mai bune.

Exercițiul 11. Treceți aceleași verbe la timpul viitor și alcătuiți propoziții la persoana a III-a, singular și plural.

Exercițiul 12. Scrieți după dictare textul de mai jos și explicați oral ortografia și punctuația.

De la București, unde ne-am urcat amîndoi, devenind vecini de compartiment, și pînă la Sinaia, unde a coborît, a privit tot timpul pe fereastră.

A intrat în vorbă cu mine cînd rapidul zbură ca o nălucă prin Buftea. S-a întors și mi-a spus deodată, fără nici o introducere:

— Mi-ar fi plăcut ca trenul să se oprească aici.

Am ris. Probabil ceva mai zgomotos și nefiresc, pentru că m-am simțit obligat să-i dau explicații:

— Eu merg la Cluj. Și mi se pare că trenul are prea multe opriri; tocmai mă gîndeam cu regret că n-am avut inspirația să-mi iau bilet de avion. În două ore ajungeam.

Zîmbi și el.

M-am uitat mai atent la el. Nu i-ai fi dat mai mult de 40—50 ani. Am vrut chiar să i-o spun, dar, întorcîndu-se o clipă din nou spre fereastră, a repetat că i-ar fi plăcut să rămîna puțin la Buftea.

Exercițiul 13. Analizați oral cuvintele subliniate:

— Sînt Ștefan, *turcii ne-au călcat țara, vin din război... și-s* singur!

— Am șapte feciori *frumoși și voinici și mi-s dragi ca lumina* ochilor... Ai tăi sînt, doamne!

În zori, sunau din corn, pe *munții* Moldovei, cei șapte voinici. Curgeau plăieșii roiuri de sub pealele codrilor. Oaste *nouă* ieși ca din pămînt.

De exemplu: *turcii* = substantiv, comun, genul masculin, numărul plural, subiect pentru că arată despre cine se vorbește în propoziție. Răspunde la întrebarea *cine*?

Exercițiul 14. Arătați dacă textul care urmează este o propoziție (simplă sau dezvoltată) și faceți analiza gramaticală a cuvintelor după tabelul de mai jos. Procedați în același fel și cu celelalte propoziții.

a) Copiii admiră frumusețea merilor înfloriți.

Cuvîntul	Ce este ca parte de vorbire?	Felul	Genul	Nu-mărul	Timpul	Per-soa-na	Între-barea	Ce este ca parte de pro-poziție?
Copiii	subst.	com.	masc.	pl.	—	—	cine? (ad-miră)	subiect

b) La clasa a treia preda lecțiile institutorul Bazil Drăgoșescu.
c) Iancu respecta ortografia. El era sîrguincios. Institutorul îl prețuia.

d) Omul aruncă poduri peste ape.

e) Un mănunchi de gloanțe străpunse pieptul viteazului soldat.

Exercițiul 15. Analizați în scris textele de mai jos după tabelul următor:

Cuvîntul	Ce este ca parte de vorbire?	Ce func-ție înde-plinește în pro-poziție?	La ce între-bare răs-punde?	Pe cine lămu-rește?	Ce fel de parte a pro-poziției este?	Analiza ca parte de vorbire
Porumbul	subst.	subiect	cine?	tremură	principală	subst. c. m. sg.

a) Cu podoaba zdrențuită tremură pe cîmp porumbul.

b) Mureșul a văzut cetele răsculașilor lui Horea, Cloșca și Crișan.

c) Vîntul de dimineață răvășea părul drumeților.

d) Eu le voi da mierea dulce și parfumată.

Exercițiul 16. Faceți schema propozițiilor de mai jos:

a) Albina s-a oprit pe un trandafir roz. Copilul o privea cu drag.

b) Într-o zi de toamnă, Jurjac părăsi casa și livada sa dragă.

c) Glasul viorii micuțe este firav. Cu ochii în lacrimi copilul o întinde tatălui.

Exercițiul 17. Analizați în scris textul de mai jos după modelul dat la exercițiul 15:

Ochii tinărului luceau ca două mărgăritare, pieptul îi sălta mai tare ca niciodată. Pe fruntea lui senină își făcuseră loc picături de sudoare, iar ochii i se umeziră. Arcușul alunecă din ce în ce mai furtunos pe strune. Tinărul acela, înalt și plătînd, era Ciprian Porumbescu.

Exercițiul 18. Faceți analiza gramaticală a textului de mai jos folosindu-vă de tabelul dat la exercițiul 15:

Căprioara contenește fuga; pășește încet, prevăzătoare. Trece din poiană în poiană, intră apoi sub bolți de frunze, pe urmă prin hrube adânci de verdeață, pînă ce pătrunde în inima întunecată, ca un iad, a pădurii.

Exercițiul 19. Alcătuiți propoziții după schemele următoare:

a) $\frac{C. P. S. A.}{s. v. s. a.}$

b) $\frac{S. A. P. C. A.}{s. a. v. s. a.}$

c) $\frac{S. P. A.}{p. v. + a. a.}$

d) $\frac{S.S.S. P. C. A.}{s.s.s. v. s. s.}$

Compunere

1. Copiere

Copiați din lecția de citire *Buchetul de flori*, de A. Blandiana, de la „Ne-a spus —...” pînă la „... pămîntului nostru”.

2. Dictare-autodictare

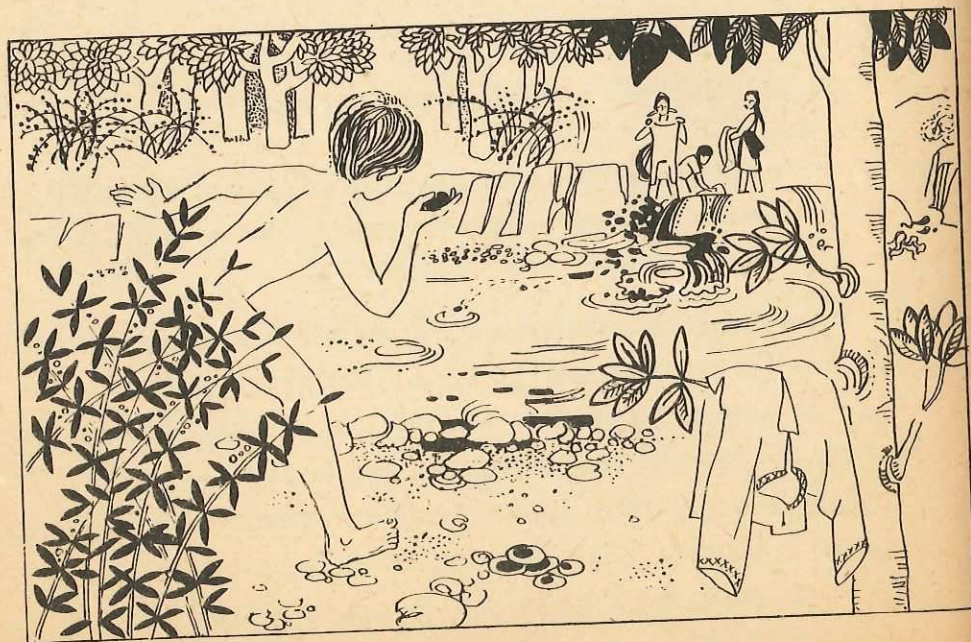
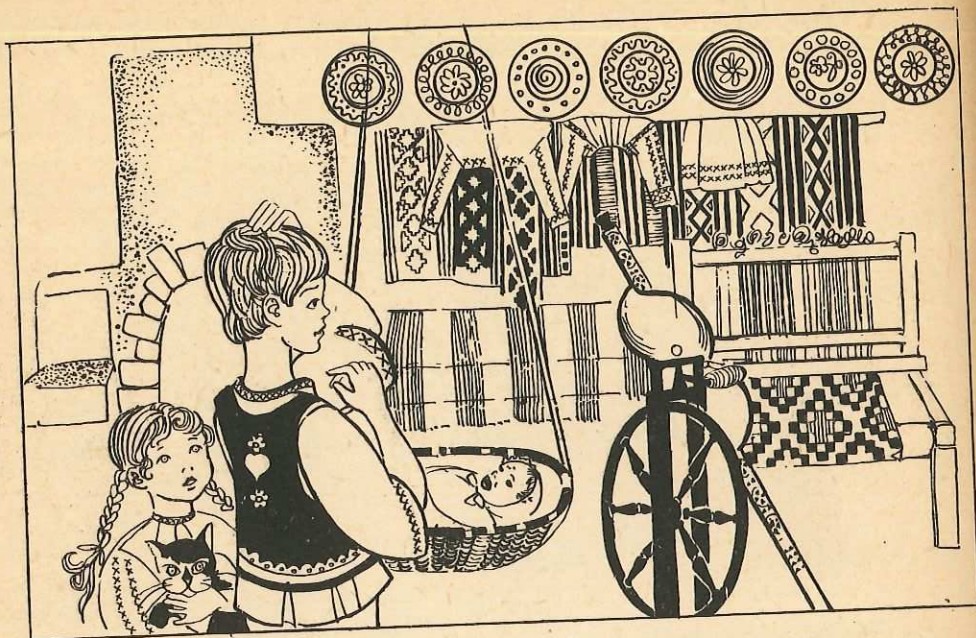
a) **Dictare** (Lectura *Drapelul*, de Mihail Sadoveanu, de la: „— Domnule, grăi el...” pînă la sfîrșitul lecturii.)

b) **Autodictare** (Două strofe din poezia: *Dacă toate acestea fi-vor învățate*, de N. Labiș.)

3. Expunerea orală a unei povestiri

Exercițiul 1. Priviți ilustrațiile din paginile următoare și amintiți-vă din ce povestire fac parte. Cine este autorul acestei opere? Redați conținutul după următoarele întrebări:

1. Cînd se petrece întîmplarea din această bucată de lectură?
2. De ce l-a rugat mama pe Nică s-o ajute la treburi?
3. De ce fuge totuși Nică la scăldat, lăsînd toate baltă?
4. Cum se joacă el cînd ajunge la apa Ozanei?
5. Cum îl pedepsește mama pentru neascultare?
6. Cum se poartă Nică după această poznă?
7. Ce alte povestiri ați mai citit de același autor?

Exercițiul 2. Povestiți oral cuprinsul unei lecturi din vacanță.

Să ne amintim:

În povestirea unei lecturi folosim cât mai multe expresii frumoase din textul citit (pentru îmbogățirea vocabularului și pentru o exprimare cât mai corectă și mai aleasă).

4. Părțile unei compuneri

Să ne amintim:

Părțile principale ale unei compuneri sînt: introducerea, cuprinsul și încheierea.

Introducerea este începutul povestirii. Ea cuprinde numai cîteva propoziții. Uneori, în introducere se mai arată locul și timpul cînd se petrece întîmplarea.

Cuprinsul este partea cea mai dezvoltată a unei compuneri. În cuprins se povestesc pe larg faptele întâmplate, în ordinea în care s-au petrecut.

Incheierea arată cum s-au sfârșit faptele povestite în cuprins. Ea trebuie să fie scurtă.

Rețineți:

Gruparea ideilor unei compuneri după aceste trei părți se numește *planul compunerii*.

Ca să alcătuim o compunere, e necesar să alegem mai întâi subiectul. Apoi subiectul se dezvoltă într-o formă încheată, corectă, frumoasă și clară.

Siliți-vă să scrieți întotdeauna astfel, încît oricine să vă înțeleagă ușor.

De aceea, *nu întrebuințați niciodată cuvintele pe care nu le cunoașteți*, pînă nu v-ați asigurat mai întâi bine de înțelesul lor.

E bine să folosiți un dicționar al limbii române.

Învățați să vă folosiți de *cuvintele cele mai simple și de expresiile cele mai limpezi*, pentru ca scrisul vostru să fie însăși expresia gândurilor voastre.

Cînd ați folosit aceleași cuvinte la scurte intervale, înlocuiți-le prin alte cuvinte cu același înțeles, *ca să evitați repetarea*.

5. Elaborarea unor compuneri

Pentru a alcătui compuneri frumoase, întocmiți-vă un carnet în care să culegeți expresii și gânduri frumoase din:

- lecturile din manual;
- lectura în afara clasei;
- reviste, emisiuni la radio și T.V.

Exercițiul 3. Alcătuiți în scris o compunere cu titlul *Cum am petrecut vacanța*, după următoarele întrebări:

1. Unde ați petrecut vacanța de vară?

2. Prin ce locuri frumoase ați trecut?
3. Ce cărți interesante ați citit?
4. La ce activități pionierești ați luat parte?
5. Ce întâmplări deosebite v-au impresionat?
6. Cum v-ați pregătit pentru începerea noului an școlar?

Exercițiul 4. Alcătuiți în scris o compunere cu titlul *Prima zi de școală* după următorul plan:

1. Pregătiri pentru începerea cursurilor.
2. Drumul spre școală.
3. Întîlnirea cu colegii și învățătorul vostru.
4. Desfășurarea festivității de deschidere a anului școlar.
5. Înfățișarea clasei.
6. Impresii din prima zi de școală.

Exercițiul 5. Alcătuiți în scris o compunere cu titlul: *Cum îmi pregătesc lecțiile*, indicînd părțile principale ale compunerii.

Exercițiul 6. Discutarea compunerilor (exercițiile nr. 3, 4 și 5).

Exercițiul 7. Alcătuiți o compunere cu titlul *Prietenă mea, cartea*, după următorul plan, precizînd părțile principale ale compunerii:

- I. Cartea bună este cel mai bun prieten al omului.
- II. Din cărțile bune cunoaștem:
 1. Patria cu frumusețile și bogățiile ei.
 2. Oamenii cu munca și obiceiurile lor.
 3. Țări și popoare îndepărtate.
- III. Cartea ne învață:
 1. Cum să ocolim răul.
 2. Cum să facem fapte bune.
 3. Cum să iubim adevărul și frumosul.
 4. Să muncim cu dragoste cu toții, români, maghiari, germani și alte naționalități conlocuitoare, pentru înflorirea patriei și, la nevoie, să ne jertfim viața pentru apărarea ei.
 5. Să iubim și să trăim în pace cu toate popoarele lumii.
- IV. Folosiți proverbe, ghicitori și citate din operele scriitorilor noștri în legătură cu prețuirea cărții.

Exercițiul 8. Alcătuiți o compunere cu titlul *Toamna*, după următorul plan:

1. Semnele caracteristice anotimpului.
2. Înfățișarea grădinilor, ogoarelor și pădurilor.
3. Pregătirea pentru iarnă a vietăților naturii.
4. Munca oamenilor.
5. Activitatea școlărilor.
6. Toamna, anotimpul roadelor bogate.

Pentru alcătuirea compunerii, amintiți-vă de poezia *Toamna*, de Octavian Goga. Folosiți expresiile care v-au plăcut din lecturile făcute și consemnate în caietele voastre.

Exercițiul 9. Discutarea compunerilor (exercițiile 7 și 8).

Exercițiul 10. Dezvoltați subiectul următor, ținând seama de părțile principale ale unei compuneri.

Însemnați pe margine: introducerea, cuprinsul și încheierea. Dați compunerii un titlu potrivit.

Petrică și-a petrecut vacanța mare la bunici, într-un sat de pe malul Argeșului. În sat se află o cooperativă agricolă de producție model. Împreună cu alți pionieri din sat, Petrică a ajutat la recoltarea cartofilor.

Președintele cooperativei a felicitat pionierii pentru ajutorul dat.

Exercițiul 11. Continuați povestirea de mai jos și dați-i un titlu potrivit:

Mama a trimis pe Ileana și pe Răducu în pădure să culeagă ciuperci. Când au ajuns la marginea pădurii, au văzut casa pădurarului în flăcări și au auzit strigăte de ajutor.

Într-o clipă ei...

Exercițiul 12. Alcătuiți în scris o compunere cu titlul *Ziua Forțelor Armate*, folosind următoarele cuvinte de sprijin:

25 Octombrie, armata populară, s-a format, eliberarea, dominația fascistă, de veghe, apără, hotarele, pacea, bunurile, popor, copii, tineri, bătrâni, trăiesc, liniște, scutul.

Exercițiul 13. Discutarea compunerilor (exercițiile 10, 11 și 12).

Exercițiul 14. Alcătuiți o compunere liberă cu titlul *Un joc de copii* (la persoana I).

Puteți începe astfel: Într-o după-amiază de toamnă, după ce mi-am terminat lecțiile...

Exercițiul 15. Scrieți o compunere liberă cu subiect hazliu și dați-i un titlu potrivit; folosiți drept exemplu compunerea de mai jos:

O întâmplare hazlie

Introducerea: Mi-amintesc cu plăcere o întâmplare care a stîrnit risul colegilor mei.

Eram în clasa a III-a. Pornisem împreună cu tovarășa învățătoare să facem o excursie cu mașina pe Valea Troțușului.

Cuprinsul: Vremea era minunată. Toți eram veseli. Tot drumul am cîntat cîntece pionierești și nici nu știu cînd am ajuns la Tg. Ocna.

Era liniște și răcoare. Treceam printr-o pădure de fagi. Deodată ne-a întîmpinat o sumedenie de păsărele, care, prin cîntecul lor, parcă ne urau bun venit. Am ajuns în oraș.

După ce am admirat frumusețea clădirilor, a grădinilor, ca și a locurilor din împrejurimi, am plecat să culegem zmeură, să ne potolim setea cu fructul dulce și parfumat. Am urcat un deal. Unii dintre noi se împiedicau și se rostogoleau la vale spre hazul nostru, al tuturor. Iată-ne sus pe culme, de unde se vedeau în vale tufele de zmeură. Pornirăm în fugă. Deodată, Gheorghită dădu un țipăt, strigînd: Ursul! Ursul! Toți ne-am oprit înspăimîntați. O tufă se mișca. Cum știam că și ursului îi place zmeura, așteptam înlemniți să apară Moș-Martin. Când colo, în locul lui, ieși moș Grigore pădurarul, pe care-l cunoșteam și care se prăpădea

de ris. A ris și tovarășa învățătoare, care ne-a spus să nu ne temem, că ursul nu face nici un rău dacă nu este atacat.

După aceea, ne-am apucat să culegem zmeură. Luasem cu noi coșulețe cu gîndul să le umplem cu zmeură pentru cei de-acasă. Cum zmeura era tare bună, puneam una în coș, trei în gură și tot așa pînă la plecare, încît am rămas aproape cu coșurile goale.

Incheierea:

La întoarcere, drumul mi s-a părut mai lung. Acasă am povestit cele întîmplate și toți au ris cu poftă.

Exercițiul 16. Discutarea compunerilor (exercițiile 14 și 15).

6. Rezumatul

Exercițiul 17. Redarea pe scurt a bucății de lectură *Fagul*, de Simion Mehedinți

a) *Idei principale:*

1. Un fag a crescut departe de pădure, dintr-o sămînță adusă de vînt, într-o vale pietroasă.
2. Puiul de fag a fost apărat de un mărăcine, care l-a ferit să nu-l mănînce caprele ce pășteau în acea vale.
3. În scurt timp fagul devine un copac tînăr și puternic, în stare să învingă greutatea.
4. Supus vitregiilor naturii, în plin cîmp, fagul crește noduros și astfel este ocolit de tăietorii de lemne.
5. Fagul ajunge treptat un copac puternic, martor al multor fapte de arme petrecute în decursul anilor în acea vale.
6. Bătrînul fag adăpostește sub coroana sa umbroasă pe călătorii care se opresc sub el, să se odihnească.

b) *Rezumatul*

Departe de pădure, într-o vale pietroasă, dintr-o sămînță adusă de vînt a ieșit un pui de fag. Lîngă el se afla un mărăcine, care, spre norocul fagului, l-a apărat de dinții caprelor, care rodeau, în schimb, frunzele păducelului.

În primăvară, fagul a început să înfrunzească.

Peste cîțiva ani, el a devenit un copac tînăr, cu lemnul tare, cu ramuri care se înălțau spre soare, spre lumină.

Trunchiul său noduros, făcut să răzbată printre greutatea, l-a ferit de securea tăietorilor de lemne.

Înfruntînd vijelii un lung șir de ani, fagul, care se obișnuise de mic să învingă nevoile, a devenit acum un copac bătrîn, martor al multor întîmplări petrecute în acea vale în care se dăduseră multe bătălii.

Acum, ca un bătrîn înțelept, el adăpostea la umbra sa pe drumeții oboșiți care poposeau acolo să se odihnească și să-și lase vitele la păscut. Oamenii îl îndrăgeau și se opreau întotdeauna, în drumul lor, sub coroana umbroasă a fagului.

Redarea pe scurt a unei bucăți de lectură se numește rezumat.

Pentru alcătuirea unui rezumat se procedează astfel:

1. Se citește în întregime lectura.
2. Se împarte pe fragmente.
3. Se scoate ideea principală din fiecare fragment.
4. Se dezvoltă apoi aceste idei și se unesc într-o scurtă povestire.
5. La alcătuirea unui rezumat se înlătură din text amănuntele și dialogul, pentru că rezumatul trebuie să redea numai ceea ce este important dintr-o povestire.

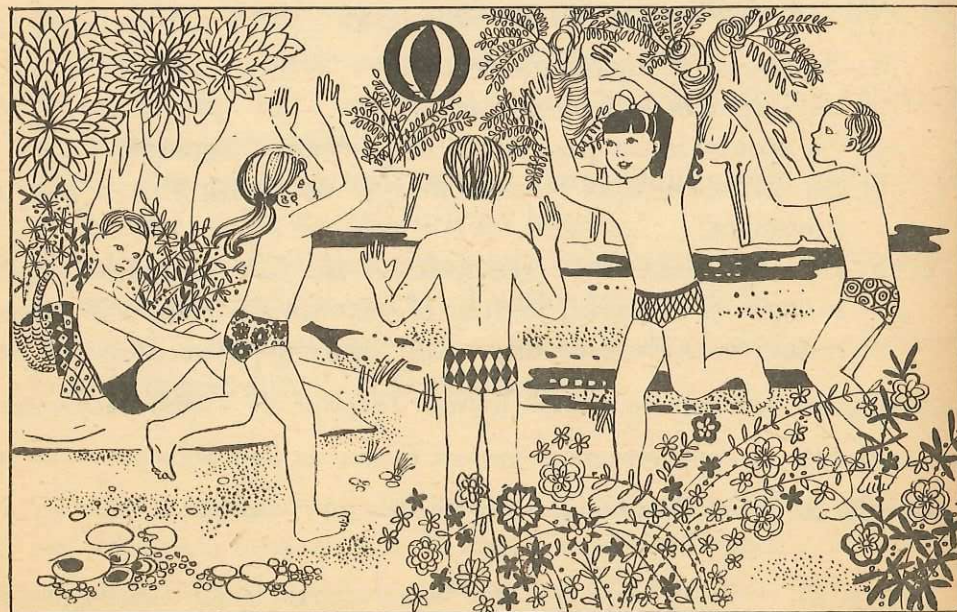
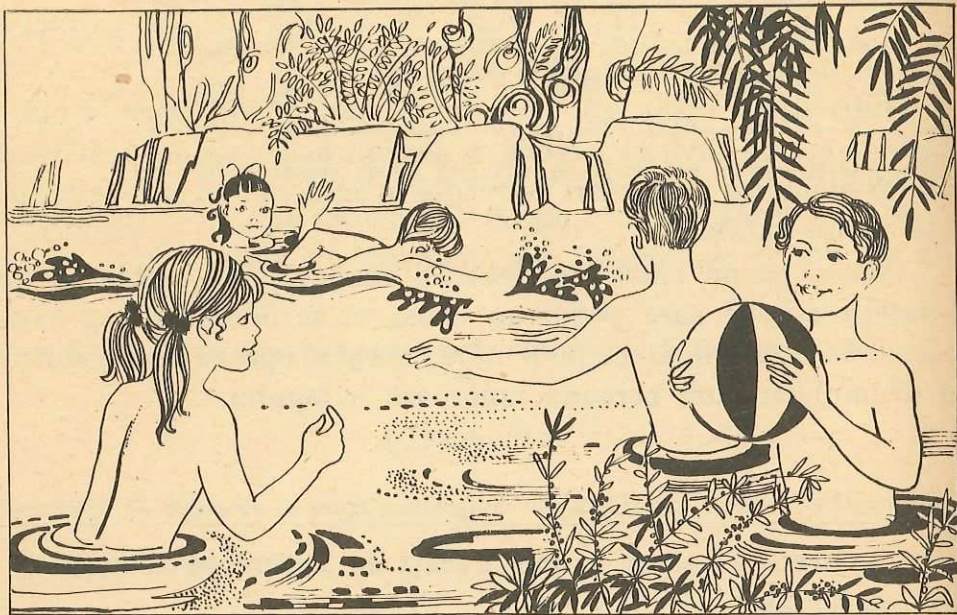
Exercițiul 18. Alcătuiți rezumatul lecturii *Drapelul*, de Mihail Sadoveanu.

Exercițiul 19. Alcătuiți rezumatul lecturii *Cuiele*, de Pop Simion.

Exercițiul 20. Alcătuiți rezumatul lecturii *Giurgiu — Călugărenii*, de Alexandru Vlahuță.

Exercițiul 21. Alcătuiți rezumatul unei lecturi în afara clasei, care v-a plăcut mai mult.

Exercițiul 22. Alcătuiți, în scris, o compunere după ilustrațiile următoare:

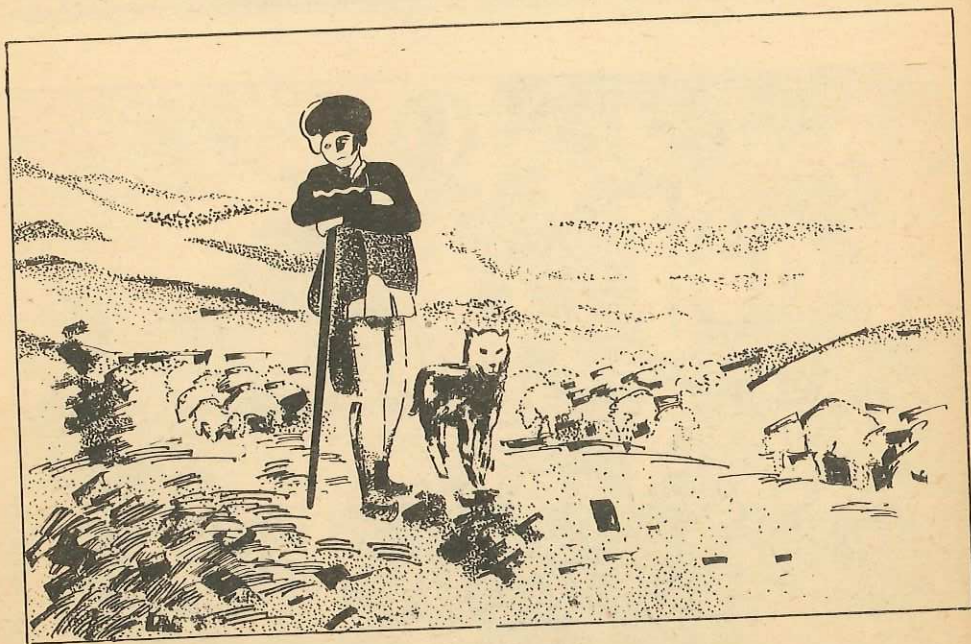

7. Descrierea

Exercițiul 23. *Ciobanii lui Nicolae Grigorescu*, de Alexandru Vlahuță (fragment).

Introducerea: Și ce frumoși ciobani pasc turmele lui Grigorescu! Și ce mândri sînt! N-au purtat gluga și opinca lor și cei dintîi voievozi ai Carpaților? Ei singuri au rămas neschimbați în curgerea atîtor veacuri — aceeași doină, același grai, același port de la *urzirea*¹ neamului nostru.

Cuprinsul: Priviți-l ce frumos, ce liniștit șade rezemat în ghioaga lui, adesea artistic cioplită — sceptra lui strămoșească. Pare că, de cînd e muntele, stăpînește și veghează acolo. În picioare, în atitudinea lui obișnuită, de o firească eleganță, cu palma stîngă pe măciuca ghioagei, cu brațul drept adus ca un arc, sprijinit pe mîna stîngă, se uită-n adîncul

¹ *urzire* — aici, întemeiere

zărilor; lîngă el, cîinele cel mai iubit stă, parcă, în așteptarea unui cuvînt, a unei porunci. E tăcere. Nu se aude decît ronțăitul oilor care pasc prin apropiere și din cînd în cînd — cling, clang — tilinca *sutașelor*¹. Nici un nor pe cer, nici o adiere de vînt. Peisajul e curat și proaspăt. În fund se zăresc, lin ondulate, albastrii, coamele munților. Copacii au stat din freamăt.

Încheierea: Așa l-a văzut Grigorescu. L-a văzut cu ochi de istoric și l-a scris pe pînzele lui cu dragoste de frate.

În fragmentul de mai sus, Alexandru Vlahuță descrie înfățișarea ciobănașului și natura înconjurătoare din tabloul *Pe Bucegi*, de Nicolae Grigorescu.

Rețineți:

Compunerea în care autorul zugrăvește ființe, lucruri, priveliști sau fenomene din natură se numește descriere.

Așezarea ideilor într-o descriere se face după plan, ca în orice compunere.

Ca să alcătuim o descriere, este necesar:

1. Să alegem o ființă, un obiect, o priveliște sau un fenomen din natură.
2. Să privim cu atenție deosebită obiectul pe care vrem să-l descriem.
3. Să însemnăm toate observațiile cu privire la obiectul ales. Înșușirile obiectului pe care-l vom înfățișa trebuie să fie așa de bine alese, încît oricine ar citi compunerea să aibă impresia că are obiectul în fața ochilor.
4. Să stabilim ce anume vom scrie în introducere, în cuprîns și în încheiere, adică să facem planul compunerii.
5. Să dezvoltăm apoi planul, folosind expresii cît mai frumoase.

¹ *sutașă* — oaie care poartă tilinca (talanga) și merge înaintea turmei.

Exercițiul 24. Descrieți școala voastră, după planul următor:

Introducerea: 1. Așezarea școlii (orașul sau satul, strada sau ulița, numărul).

2. Istoricul ei.

Cuprinsul: 1. Înfățișarea școlii:

a) exteriorul;

b) interiorul.

2. Săli cu destinație specială.

3. Curtea și grădina.

Încheierea: Dragostea față de școala voastră.

Exercițiul 25. Alcătuiți în scris o compunere liberă cu titlul:

Frumoasă și bogată ești, patria mea! Folosiți albume și colecții de timbre care să reprezinte monumente istorice.

Exercițiul 26. Alcătuiți o compunere în care să descrieți un copil ordonat. Găsiți un titlu potrivit pentru această compunere.

Exercițiul 27. Descrieți un animal preferat.

8. Caracterizarea unor personaje din lecturile cunoscute

Exercițiul 28. Urmăriți însușirile fizice și sufletești ale fetei de împărat din fragmentele de mai jos, după ce ați recitat basmul *Sarea în bucate*, de Petre Ispirescu.

Însușiri fizice: „Și uitându-se la fata cea mai mică și cu ochi albaștri și cosițe aurii ce sta mai la o parte și cu sfială, o întrebă și pe dînsa“... „Tatăl fetei se veselea, nu se veselea, dar socrul știu că se veselea că a dobîndit o așa noră frumoasă.“

Însușiri sufletești: „Fata de împărat mai fu întrebată ce simbrerie cere și ea răspunse că nu cere nici o simbrerie, fără decît să slujească o bucată de vreme și, dacă slujba ei va fi vrednică de vreo simbrerie, să-i dea atît cît face.“

*cuminte
deșteaptă
ordonată
harnică
pricepută*

„Fata era cuminte și deșteaptă. Ea începu să deretice prin cămară și prin dulapurile de la care avea cheile și să puie fiecare lucrușor la rînduiala lui. Și fiindcă îi prindea mîna la frămîntat, la fiertul dulcețurilor și la alte bunătăți de mîncare ce se aflau prin cămarile împăraților, în grija ei fură lăsate tainurile (proviziile de alimente) curții.“

dreaptă

„Și nu se ivi nici o cîrteală din partea nimă-nui, căci ea toate tainurile le împărțea cu cum-pănă și cu dreptate, de nu-i găsea nimeni nici o părtinire.“

*cinstită și
devotată*

„Împărăteasa puse pe fata ei din casă, ca pe om de credință, să îngrijească de fiul ei.“

Din fragmentele de mai sus se desprind următoarele însușiri fizice și sufletești ale fetei de împărat: frumusețe (ochi albaștri, cosițe aurii), modestie, cumînțenie, deșteptăciune, hărnicie, pricepere, cinste, corectitudine, devotament.

Rețineți:

Redarea însușirilor fizice și sufletești ale unui personaj se numește caracterizare

Exercițiul 29. Caracterizați-l pe cel mai bun prieten al vostru, după următorul plan:

1. De cînd îl cunoașteți și în ce împrejurări v-ați împrietenit cu el.
2. Înfățișarea: a) statura: scund, înalt, statură potrivită;
b) chipul: frumos, plăcut, blond, brunet, șaten;
c) îmbrăcămintea: curată, îngrijită, corectă;
3. Firea: a) însușiri sufletești;
b) întâmplări din care să se desprindă unele din aceste însușiri.
4. Explicați de ce l-ați ales prieten.

9. Comparații între ființe, între lucruri și între fenomene

Exercițiul 30. Compunere în care se compară înfățișarea a două ființe:

Cîinele și pisica

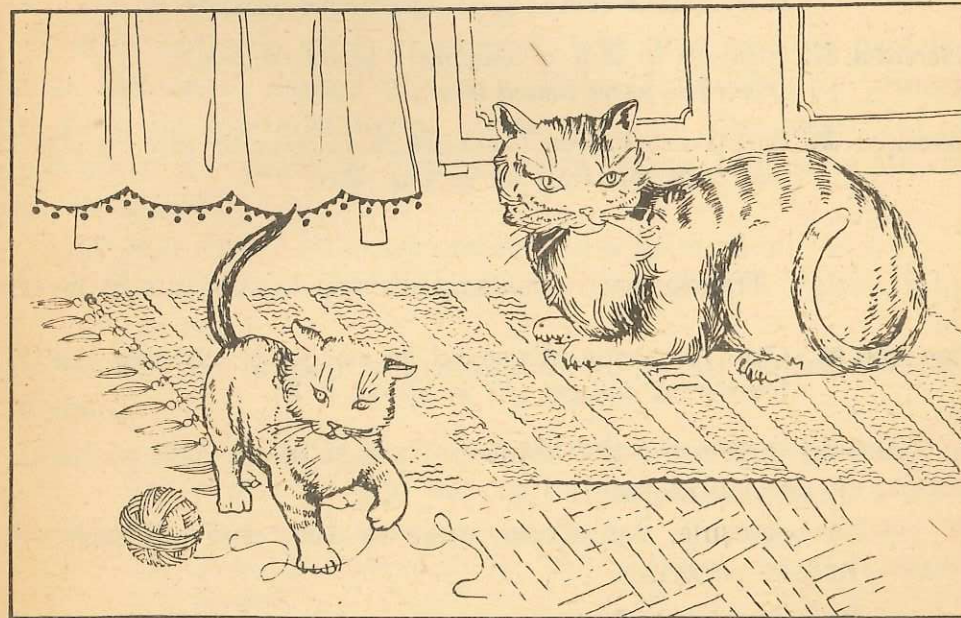
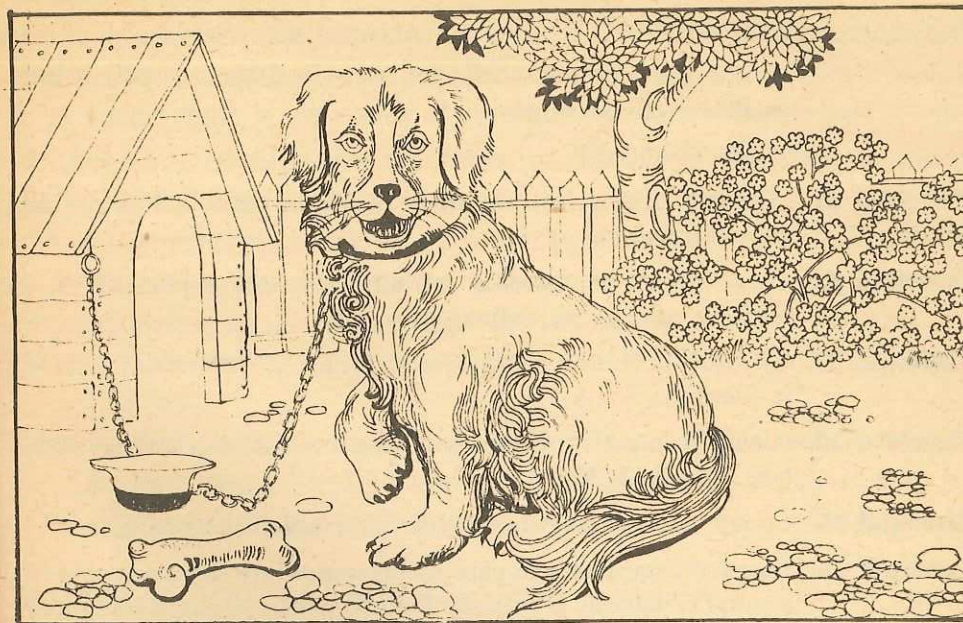
Introducerea: Cîinele și pisica sînt animale care trăiesc pe lângă casa omului, deci sînt animale domestice. Demult, tare demult, aceste animale erau sălbatice și trăiau prin păduri.

Cuprinsul: *Asemănări:* Sînt animale domestice: au corpul alcătuit din trei părți: cap, trunchi și picioare; corpul lor este acoperit cu păr cenușiu, roșcat, alb sau negru; sînt animale carnivore; sînt folositoare omului.

Deosebiri: Cîinele a fost primul animal sălbatic domesticit de om. Ca înfățișare, cîinele este mai mare decît pisica. Capul cîinelui se continuă cu un bot alungit. La cap are niște urechi mari, pe care le ciulește mereu, ceea ce arată că are auzul foarte bine dezvoltat. Ochii lui sînt foarte vioi. Corpul este acoperit cu păr mai lung și mai aspru, de aceea nu formează o blană deasă și călduroasă ca la pisică. Picioarele cîinelui sînt terminate cu degete care au gheare lungi și puternice. Cîinele mănîncă de toate. Preferă însă carnea și oasele. Cîinele nu vinează ca pisica, stînd la pîndă, ci urmărește dușmanul după miros, îl fugărește, îl ajunge și îl atacă, înfigîndu-și colții. Cîinele este cel mai credincios prieten al omului. Păzește casa și turmele de oi. Însoțește omul la vînațoare.

Sînt mai multe soiuri de cîini: cîini de casă, cio-bănești, cîini de vînațoare, cîini polițiști etc.

Pisica este un animal frumos și curat. Capul pisicii este rotund. Cu ochii, de diferite culori, vede noaptea aproape ca ziua. Urechile sînt ascuțite. Cu mirosul ei fin, simte prada de la distanță. Trunchiul pisicii este mlădios. Picioarele se termină cu degete care au niște pernțe moi și cărnose, pe care pășește ușor, fără zgomot. Cu ghearele ei ascuțite, prinde

prada, se apără de dușmani și se cațără prin copaci. Sare de la înălțimi și cade totdeauna în picioare. Se hrănește cu diferite alimente, cu șoareci și păsărele. Îi place mult căldura. Stă lângă sobă și toarce.

Încheierea: Atît cîinele cît și pisica sînt animale prețuite și iubite de om pentru foloasele pe care le aduc. Copiii iubesc mult aceste animale și le place să le îngrijească și să se joace cu ele.

Exercițiul 31. Alcătuiți în scris o compunere liberă cu titlul: „Mama, ființa cea mai dragă“.

Exercițiul 32. Caracterizați un personaj întilnit în lectura suplimentară, cu care ați dori să vă asemănați.

Exercițiul 33. Alcătuiți în scris o compunere cu titlul: „O excursie în pădure“, la persoana I și a II-a.

Exercițiul 34. Alcătuiți în scris o compunere liberă cu titlul „Cum am sărbătorit ziua de 1 Mai“.

Exercițiul 35. Scrieți o compunere cu titlul: „O rîndunică ne povestește“.

Exercițiul 36. Faceți o compunere în care să fie comparate două animale (de exemplu: iepurele și ariciul). Folosiți pentru această compunere și lecturile în care se povestește despre iepure și arici.

Exercițiul 37. Alcătuiți în scris o compunere liberă cu titlul: „Cum îmi petrec timpul liber“.

Exercițiul 38. Scrieți o compunere liberă despre un domnitor care v-a plăcut mai mult. Motivați de ce l-ați ales.

10. Transformarea unui text dialogat în povestire și invers

Exercițiul 39. Citiți cu atenție fragmentul de mai jos și observați cum se transformă dialogul (A) în povestire (B).

A. Bătrînul cuprinse într-o mîină pe fată și în cealaltă pe băiat.

- O, voinicii moșului!
- Tată moșule, dar cocorii unde se duc, cînd se duc?
- În țara cocorilor.
- În țara cocorilor?
- Da.
- Dar rîndunelele unde se duc, cînd se duc?
- În țara rîndunelelor.
- În țara rîndunelelor?
- Da.

— Tată moșule, aș vrea să-mi crească și mie aripi și să zbor sus de tot, pînă în slava cerului, zise băiatul netezindu-i barba.

(Bunicul, de Barbu Ștefănescu-Delavrancea)

B. Bătrînul cuprinse într-o mîină pe fată și-n cealaltă pe băiat. Fetita îl întrebă unde se duc cocorii și rîndunelele.

Bătrînul îi răspunse că se duc în țara cocorilor și a rîndunelelor.

Băiatul spuse bătrînului, netezindu-i barba, că ar vrea să-i crească aripi, ca să zboare sus de tot, pînă în slava cerului.

Rețineți:

Pentru transformarea unui dialog în povestire trebuie să trecem verbele de la persoana I la persoana a III-a, iar expunerea celor întîmplate să fie redată de povestitor.

Exercițiul 40. Citiți cu atenție fragmentul de mai jos și observați cum se transformă o povestire (A) în dialog (B).

A. Mai tîrziu, cînd am crescut, tata mi-a spus că pachetul acela trebuia să ajungă urgent în Valea Jiului. Poliția prinsese un fir și un comunist fusese arestat chiar în ziua aceea. Mi s-a încredințat mie pachetul, deoarece eram încă un copil și nu puteam da de bănuit.

B. Mai tîrziu, cînd am crescut, tata mi-a spus:

- Pachetul acela trebuia să ajungă urgent în Valea Jiului.
- De ce?
- Pentru că poliția prinsese un fir și un comunist fusese arestat.
- A! a! a! De aceea mi s-a încredințat mie pachetul?
- Da! pentru că erai un copil și nu puteai da de bănuit.

Exercițiul 41. Transformați în povestire dialogul din lecția *Drapelul*, de Mihail Sadoveanu, de la: „Ursuzul se opri...“ pînă la sfîrșitul lecturii.

Exercițiul 42. Transformați în povestire dialogul din lecția: *Prima lecție*, de Marin Preda, de la: „Cînd o văzu pe sora lui...“, pînă la „A doua zi au ieșit la cîmp“.

Exercițiul 43. Transformați în povestire dialogul din lecția: *Omul de la fereastră*, de Octav Pancu-Iași, de la: „Trenul s-a apropiat de Sinaia...“ și pînă la „— Profesor Nicolae Dumitran“.

11 Compuneri—corespondență (scrisoarea și felicitarea)

Exercițiul 44. Pentru a comunica pe calea scrisului cu o persoană, care nu este de față, folosim scrisorile.

După conținutul lor, scrisorile sînt de mai multe feluri:

- a) *scrisoare familială*;
- b) *scrisoare de felicitare*;
- c) *scrisoare de mulțumire și altele*.

Orice scrisoare trebuie să cuprindă următoarele:

1. Localitatea de unde pornește și data, scrise în partea de sus, în dreapta.

2. Formula prin care ne adresăm celui căruia îi scriem. Se va scrie în mijlocul paginii.

Exemple de formule de adresare: *Iubiți părinți, Dragă unchiule, Scumpă soră, Dragii mei, Radule dragă, Dragă Florine* etc.

3. Conținutul scrisorii, care este partea cea mai dezvoltată și mai însemnată a comunicării, trebuie să cuprindă cele trei părți ale unei compuneri. Ideile să fie exprimate clar și într-o formă cât mai îngrijită.

4. Formula de încheiere.

De exemplu: *Vă îmbrățișez cu drag... O călduroasă strîngere de mîna... Cu dragoste... O prietenească îmbrățișare... Cu drag... Al tău...*

5. Semnătura.

6. Adresa.

Tovarășului Ion Barbu
Aleea Stănilă nr. 5,
bloc H 7, scara C,
etajul 4, apartamentul 59,
București, sectorul 4
cód: 74609

Expedito: Florina Barbu
Tabăra de pionieri
Năvodari
Județul Constanța
cód: 8738

a) *Scrisoarea familială* este adresată părinților, copiilor sau unor rude.

Model de scrisoare familială:

Năvodari, 15 iulie 1984

Dragii mei,

Astăzi la amiază am sosit cu toții la Năvodari. Am fost întâmpinați de tovarășul comandant și de doi tovarăși profesori care fac parte din personalul de conducere a taberei. După ce ne-am instalat, am făcut baie și-am stat la masă. Apoi, tovarășul director ne-a adunat pe terenul din fața taberei și ne-a comunicat programul zilnic, regulamentul taberei și excursiile pe care le vom face în acest timp.

Sîntem 220 de pionieri din diferite colțuri ale țării. Ne-am cunoscut și ne-am împrietenit. Printre colegii mei de dormitor sînt cinci maramureșeni. Cred că voi afla de la ei multe lucruri interesante despre această regiune pe care n-o cunosc decît din geografie.

Sînt sigur că zilele vor trece repede, căci programul este variat și distractiv: gimnastică, baie, jocuri pionierești, cercuri artistice, concursuri sportive și „Cine știe cîștigă“.

Mama să nu-mi poarte de grijă, căci masa e foarte bună și ni se servește de cinci ori pe zi.

De asemenea, țin să-mi înnoiesc promisiunea pe care v-am făcut-o la plecarea, că voi fi cuminte.

Vă îmbrățișez cu drag,
Radu

b) *Scrisoarea de felicitare* se trimite cu prilejul sărbătorilor naționale și internaționale, cu ocazia zilei de naștere sau pentru succesul obținut în muncă.

Model de scrisoare de felicitare:

Mircești, 30 martie 1874

Scumpa mea Marioară,

Te felicit pentru premiul întâi pe care l-ai obținut la concursul literar, ca și pentru notele bune care întocmesc buletinul tău pe ultimul trimestru...

Noi te îmbrățișăm cu drag,
Tatăl tău care te iubește,
Vasile Alecsandri

Exercițiul 45. Alcătuiți o scrisoare de felicitare către un coleg (colegă), cu prilejul zilei de naștere.

Exercițiul 46. Compuneți o scrisoare de mulțumire, către o persoană care v-a făcut un bine.

12. Completarea formularului C.E.C. de depunere

FOAIE DE DEPURERE LIBRET Nr. <u>205-1-76320</u>	
Titular <u>Veronica Iliescu</u>	Jurnal poz. nr.
domiciliat în: <u>București</u>	Unitatea emitentă a libretului
str. <u>Lirici</u> nr. <u>11</u>	Sucursala
bloc <u>A</u> scara <u>B</u> ap. <u>7</u> județul <u>sectorul 3</u>	Filiala
prin *)	Județul

DEPURERE		ULTIMA DEPURERE	
Lei <u>25</u> (<u> douăzeci și cinci</u>)	Data	Lei	Simbol
Localitatea <u>București</u> data <u>20.11.1984</u>	Dobândă	Lei	Incasat suma Casier,
Semnătura depunătorului, <u>Veronica Iliescu</u>			
Soldul libretului după înreg. operațiunii:	Controlor ghișeu,	Viza pt. controlul operațiunii	
Lei			

Depunătorul completează datele din chenarul cu linii groase

* Numele și prenumele depunătorului, cind depunerea se face de altă persoană decit titularul libretului.

13. Compuneri libere (la sfârșit de an școlar)

Exercițiul 47. Alcătuiți, în scris, la persoana I, o compunere cu titlul: *O călătorie cu gândul pe harta patriei*, după următoarele îndrumări:

Porniți la drum din satul sau orașul vostru și opriți-vă în satul marelui povestitor Ion Creangă.

Scrieți prin ce localități ați trecut (folosind harta patriei), ce-ați văzut și ce v-a impresionat mai mult.

Exercițiul 48. Alcătuiți, în scris, o compunere cu titlul: *De la bobul de grâu la pâinea caldă*.

Exercițiul 49. Alcătuiți, în scris, o compunere cu titlul: *Rămas bun, tovarășă învățătoare (tovarășe învățător)*.

Cuprinsul

GRAMATICĂ

Recapitularea cunoștințelor din clasa a III-a

1. Propoziția. Ortografia și punctuația	3
2. Părți de propoziție și părți de vorbire	4

I. Propoziția. Părțile de propoziție

1. Părțile principale ale propoziției: subiectul și predicatul	6
2. Subiectul exprimat prin substantiv	8
3. Predicatul exprimat prin verb	11
4. Predicatul exprimat prin verbul „a fi” însoțit de alte părți de vorbire	13
5. Acordul predicatului cu subiectul	15
6. Atributul	17
7. Atributul exprimat prin substantiv sau adjectiv	18
8. Recapitularea atributului	20
9. Complementul	21
10. Recapitularea complementului	24
11. Propoziția dezvoltată	26
12. Recapitularea părților de propoziție	28
13. Exerciții aplicative, de consolidare a cunoștințelor despre atribut și complement	29
14. Recapitularea cunoștințelor despre propoziție	31
15. Punctuația propoziției	32

II. Părțile de vorbire

1. Substantivul. Substantive comune și proprii; numărul substantivelor	33
2. Genul substantivelor	35
3. Recapitularea substantivului	38
4. Exerciții de scriere corectă a substantivelor	39
5. Adjectivul	40
6. Acordul adjectivului cu substantivul	42

7. Recapitularea adjectivului	43
8. Pronumele: pronumele personal	44
9. Recapitularea pronumelui	47
10. Verbul	48
11. Persoana și numărul verbului	49
12. Timpurile verbului	51
13. Exerciții de ortografiere a grupurilor de verbe-pronume	54
14. Recapitularea verbului	55
15. Cuvinte de legătură	57
16. Recapitularea părților de vorbire	58
17. Exerciții aplicative (recapitularea părților de vorbire)	59

COMPUNERE

1. Copiere	65
2. Dictare — autodictare	65
3. Expunerea orală a unei povestiri	65
4. Părțile unei compuneri	67
5. Elaborarea unor compuneri	68
6. Rezumatul	72
7. Descrierea	76
8. Caracterizarea unor personaje din lecturile cunoscute	78
9. Comparații între ființe, între lucruri și între fenomene	80
10. Transformarea unui text dialogat în povestire și invers	82
11. Compuneri—corespondență (scrisoarea și felicitarea).....	84
12. Completarea formularului C.E.C.	86
13. Compuneri libere (la sfârșit de an școlar).....	86

Nr. colilor de tipar : 5,5
Bun de tipar : 25.06.1986

Com. nr. 60233/32166 B
Combinatul Poligrafic
„CASA SCINTEII“
București — R.S.R.